
Selvitys Itä-Helsingin historiallisten kartanopuistojen työta- voista

Suunnittelun ja ylläpidon apuväline



Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Maisemasuunnittelun koulutusohjelma

Lepaa, syksy 2015

Heini Tarsa

Heini Tarsa



LEPAA
Maisemasuunnittelu

| | | |
|------------------|---|-------------------|
| Tekijä | Heini Tarsa | Vuosi 2015 |
| Työn nimi | Selvitys Itä-Helsingin historiallisten kartanopuistojen työta- voista -suunnittelun ja ylläpidon apuväline | |

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä Itä-Helsingin kartanopuistojen, arvoniittyjen ja rauniopuutarhojen työtavoista selvitys, joka sisältää kirjallisten ohjeiden lisäksi työvaiheita selventäviä kuvia. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Stara, joka on Helsingin kaupungin oma rakentamispalvelu. Organisaation sisällä selvityksestä saatavaa tietoa tulee hyödyntämään erityisesti kaupunkitekniikan ylläpitoon kuuluva kartanoyksikkö.

Opinnäytetyön teoriataustan kokoamisessa perehdyttiin Itä-Helsingin kartanopuistoista tehtyihin ajankohtaisiin julkaisuihin, kehittämisen- ja hoitosuunnitelmiin sekä kartanoiden historiasta kertoviin teoksiin. Työssä keskityttiin nimenomaan Itä-Helsingin kartanopuistojen kehittyvään tulevaisuuteen ja vahvaan historiapohjaan välttämällä yleistä tietoa erilaisista kartanopuistoista, koska toimeksiantajalle tuotettavan selvityksen tuli kertoa vain Itä-Helsingin omaleimaisista työmenetelmistä. Arvoniittyihin liittyvää teoriaa käsiteltiin raportissa suurissa määrin myös yleisellä tasolla.

Toimeksiantajalle tuotettavan selvityksen teoriapohja perustui täysin erikoistumisharjoittelujaksolla keräämääni tietotaitoon sekä osin myös kartanovastaava Pepita Palosen osaamiseen. Selvityksessä esiintyvät kuvat otin työnteon lomassa harjoittelujaksonei aikana. Kirjallinen selvitys Itä-Helsingin kartanopuistojen työtavoista on ensimmäinen laatuaan, ja se auttaa osaltaan säilyttämään puistot yhtä vaikuttavina kulttuurikohteina myös tuleville sukupolville. Selvitys toimii erityisesti puistojen ylläpidon ja suunnittelun apuvälineenä, ja siitä tulee hyötymään muun muassa kartanoyksikön tulevat ja nykyiset työntekijät sekä puistojen suunnittelun ja kehittämisen parissa työskentelevät toimijat.

Avainsanat Kartanopuisto, arvoniitty, Itä-Helsinki, historiallinen, työtap

Sivut 24 s. + liitteet 38 s.

Lepaa
Degree Programme in Landscape Design

| | | |
|-------------------------------------|--|------------------|
| Author | Heini Tarsa | Year 2015 |
| Subject of Bachelor's thesis | Report of the Working Methods Used in the Historical Parks of the Manor Houses in Eastern Helsinki – A Guide for a Good Maintenance and Design | |

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to establish a report of the working methods used in the historical parks of manor houses, valuable meadows and ruins gardens located in Eastern Helsinki. The aim of the report was to describe the methods using written instructions supported by pictures. The commissioner of this thesis was an organization of the city of Helsinki called Stara. A section of the organization that is specialized to the maintenance of historical parks is the one which is going to benefit the most from the report.

The theory part of the thesis was built by studying timely surveys dealing with minor houses' parks of Eastern Helsinki, medium-term plans, maintenance plans and books concerning the history of the manor houses. The object of the theory part was to focus on mainly to the remarkable history and the developing future plans of historical parks at issue by avoiding general information. General information was avoided because the report was supposed to examine only distinctive working methods used in historical parks of Eastern Helsinki. The theory of this thesis concerning valuable meadows was introduced mainly at a general level.

All the information in the report for the commissioner was based on the knowledge the author got during her practical training period. Some assistance concerning the theory was also needed from Pepita Palonen who is the person responsible for the maintenance of the historical parks. All the pictures in the report were taken while working during the practical training period. The report is first of its kind and helps to maintain these impressive historical parks also for the next generations. The report is especially a guide for a proper maintenance and design. The ones benefitting the most of the report are current and future employees and all the other actors working with the historical parks.

Keywords Manor house, historical park, meadow, method of work, Eastern Helsinki

Pages 24 p. + appendices 38 p.



SISÄLLYS

| | | |
|-------|--|----|
| 1 | JOHDANTO | 1 |
| 2 | KARTANOPUISTOT OSANA ITÄ-HELSINGIN KULTTUURIPUISTOA | 1 |
| 2.1 | Yhteenvedo kulttuuripuiston kehittämistavoitteista..... | 2 |
| 2.2 | Kulttuuripuiston saavutettavuuden ja sisäisten yhteyksien parantaminen | 3 |
| 2.3 | Kulttuuripuiston toiminnallisen sisällön kehittäminen | 3 |
| 2.4 | Kulttuuriperinnön ja maiseman arvojen esilletuominen | 4 |
| 3 | KARTANOPUISTOJEN HISTORIA | 5 |
| 3.1 | Tullisaari..... | 5 |
| 3.2 | Kulosaari | 7 |
| 3.3 | Herttoniemi..... | 7 |
| 3.4 | Vuosaari | 9 |
| 3.5 | Stansvik..... | 10 |
| 4 | KARTANOPUISTOT JA NIIDEN YLLÄPITO | 11 |
| 5 | NIITYT ARVOKKAANA OSANA PERINNEMAISEMAAMME | 13 |
| 5.1 | Yleisesti niittyjen historiasta, tulevaisuudesta ja luokittelusta..... | 13 |
| 5.1.1 | Niittyjen hoito..... | 14 |
| 5.1.2 | Niittoaajankohdan määrittäminen | 15 |
| 5.1.3 | Leikkaava ja murskaava niitto..... | 15 |
| 5.1.4 | Niittotyöhön tarvittavat koneet ja välineet | 16 |
| 6 | KARTANOPUISTOJEN TYÖTAPAOHJEISTUKSEN LAATIMINEN | 17 |
| 6.1 | Selvitystyössä esille nousseet kartanopuistojen hoidon erityispiirteet..... | 18 |
| 6.1.1 | Historialliset kivimuurit..... | 19 |
| 6.1.2 | Kivituhkakäytävät ja hiekka-alueet | 19 |
| 6.1.3 | Kulttuurihistoriallisesti arvokas kasvillisuus..... | 20 |
| 6.1.4 | Niityt ja heinäseipäät | 21 |
| 7 | JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA | 22 |
| | LÄHTEET | 25 |

Liite 1 Selvitys Itä-Helsingin historiallisten kartanopuistojen työtavoista



1 JOHDANTO

Historiallisten puistojen hoito kiinnostaa aiheena, koska se eroaa merkittävästi muiden viheralueiden ylläpidosta. Vanhojen puistojen ylläpito vaatii toisenlaisia menetelmiä ja ylläpitokäytänteitä, jotta niiden taianomainen miljöö saadaan säilytettyä ennallaan. Itä-Helsingin historiallisissa kartanopuistoissa vallitsee henkeäsalpaavan pysähtynyt tunnelma täynnä tuulahduksia menneisyydestä. Kartanopuistojen jopa 1500-luvun lopulle ulottuvaan historiaan tutustuminen auttoi avaamaan silmäni aivan uudella tavalla. Ylläpitotöitä tehdessäni tunsin todella tekeväni merkityksellistä työtä ja jatkavani puistojen historiallisia perinteitä.

Halusin osaltani olla takaamassa näiden kulttuurihistoriallisestikin merkittävien kohteiden säilymisen tekemällä selvityksen Itä-Helsingin historiallisissa kartanopuistoissa käytettävistä työtavoista. Helsingin kaupungin rakennusvirasto julkaisi vuonna 2012 selvityksen Itä-Helsingin kartanopuistojen kunnostuksen työtavoista, mutta selvitystä puistojen ylläpitoon kiinteästi kuuluvista työmenetelmistä ei ole vielä tehty. Lisäksi Suomessa ei ole erityiskoulutusta kyseiselle alalle, joten kaikki historiallisiin puistoihin liittyvät tutkimukset sekä erilaiset selvitykset ovat hyvin tärkeässä asemassa asiantuntemuksen lisäämisessä.

Intoa selvityksen tekemiseen toi myös historiallisten kartanopuistojen ajankohtauisuus. Kartanopuistot ovat osana Itä-Helsingin kulttuuripuistoa, jota kehitetään määrätietoisesti vuonna 2012 valmistuneen kehittämissuunnitelman mukaan. Suunnitelman tavoitteena on parantaa kulttuuripuiston sisäisiä yhteyksiä ja saavutettavuutta, kehittää toiminnallista sisältöä sekä tuoda esille kulttuuriperintöä ja maiseman arvoja. Lisäksi kulttuurihistorialliset kohteet kiinnostavat ihmisiä nykyään yhä enemmän, minkä vuoksi myös kartanopuistot ovat ympäristöinä houkuttelevia. Edellä mainittujen asioiden perusteella voidaan olettaa Itä-Helsingin kartanopuistojen käyttäjämäärän kasvavan, mikä taas tekee puistojen oikeaoppisesta hoidosta erittäin tärkeää.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä on ”Millä työtavoilla ja miten Itä-Helsingin historiallisia kartanopuistoja hoidetaan oikeaoppisesti?”. Tutkimuskysymykseen vastataan selvityksessä kirjallisten ohjeiden ja työvaiheita selventävien kuvien avulla. Kun ylläpidosta on olemassa kirjalliset ohjeet, pystytään kartanopuistojen historiallisesti vaikuttava ja ajatuksia herättävä miljöö säilyttämään samanlaisena myös tulevaisuudessa.

2 KARTANOPUISTOT KULTTUURIPUISTOA

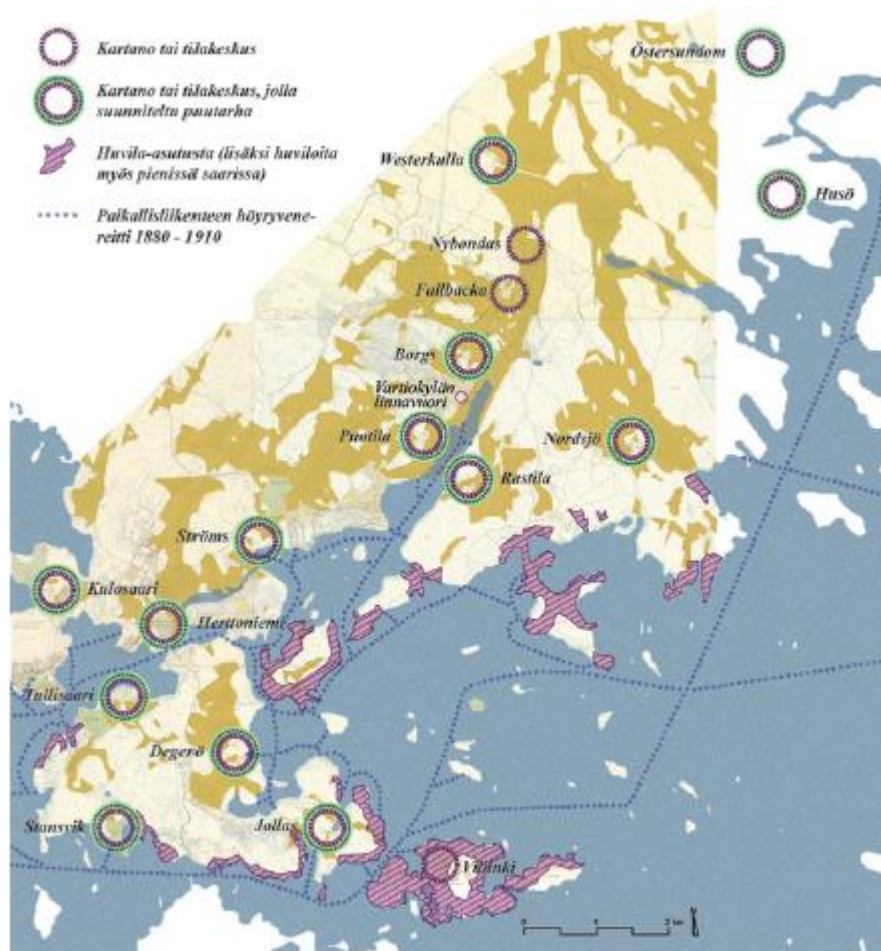
OSANA

ITÄ-HELSINGIN

2.1 Yhteenvedo kulttuuripuiston kehittämistavoitteista

Osa Itä-Helsingin kartanopuistoista kuuluu Itä-Helsingin kulttuuripuistoon, jota kehitetään määrätietoisesti muun muassa vuonna 2012 valmistuneen kehittämissuunnitelman mukaan. Itä-Helsingin kulttuuripuiston keskeisenä tavoitteena on tuoda esille teemaan olennaisesti kuuluvaa arvokasta kulttuuriperintöä, kuten muinaisjäännöksiä sekä kartanoita ja huviloita puutarhoineen. Nämä jäänteet menneisyydestä kuvastavat erinomaisesti alueen historiaa ja kehitystä, mikä vahvistaa omalta osaltaan paikallista identiteettiä. (Aalto 2012, 40.)

Itä-Helsingin kulttuuripuiston kehittämistavoitteet voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään. Kehittämistavoitteina ovat saavutettavuuden ja sisäisten yhteyksien parantaminen, toiminnallisen sisällön kehittäminen sekä kulttuuriperinnön ja maiseman arvojen esilletuominen. (Aalto 2012, 46.)



Kuva 1. Kartanot, huvila-asutukset ja höyrylaivareitit 1940-luvun kartalla esitettynä.

2.2 Kulttuuripuiston saavutettavuuden ja sisäisten yhteyksien parantaminen

Saavutettavuutta ja sisäisiä yhteyksiä pyritään parantamaan täydentämällä reitiverkostoa kattavammasi ranta-alueita painottaen. Paikallisia ja seudullisia virkistysyhteyksiä voidaan parantaa esimerkiksi uusien siltojen rakentamisella. Lisäksi on hyvä pohtia vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa yhteys, kuten lossin tai vesibussiliikenteen käyttö. Nykyistä vesibussiliikennettä tulee kehittää niin, että mahdollistetaan useista pysähdyspaikoista koostuva, Itä-Helsingin rantoja ja saaristoa kiertävä vesibussireitti. (Aalto 2012, 46.)

Merelliset ulkoilureitit ovat tärkeässä asemassa Itä-Helsingin kulttuuripuiston vetovoimaisuuden lisäämisessä. Reitiverkostoa pyritään kehittämään kattavammasi erityisesti ranta-alueisiin keskittyen. Lisäksi joitakin olemassa olevia kävelyreittejä tulisi kehittää paremmin pyöräilyyn soveltuviksi. Osa näistä puuttuvista ja suunnitelluista reiteistä on jo asemakaavoitettu, mutta niitä ei ole vielä rakennettu. (Aalto 2012, 34.)

Uusien siltojen ja vaihtoehtoisten yhteyksien suunnittelussa on neljä Itä-Helsingin kulttuuripuiston kannalta keskeistä kehittämiskohdetta. Yhteystarpeet, joihin tulisi erityisesti keskittyä ovat: Ramsinniemi-Vartiosaari, Laajasalo-Vartiosaari, Herttoniemenranta-Killingholm-Tullisaari sekä Kulosaari-Tullisaari. Kolmeen ensimmäiseen edellä mainituista mietitään sillan tai muun vaihtoehtoisen yhteyden toteuttamista. Maiseman erityisarvojen sekä suunnitteilla olevien Kruunusiltojen vuoksi Kulosaaren ja Tullisaaren välille ehdotetaan lossin tai vesibussiyhteyttä. (Aalto 2012, 34.)

Höyryveneiden aika on suuri osa Itä-Helsingin historiaa, minkä vuoksi myös vesiliikenteen kehittämiseen vesibussiristeilyiden muodossa on erinomaiset puitteet. Esimerkiksi Matosaassa on jäljellä jyrkellä kiviperustainen raunioitunut laituri, jota voitaisiin hyödyntää risteilyreittien suunnittelussa. Itä-Helsingin rantoja kiertävät vesibussiristeilyt ovat todella suosittuja, mutta valitettavasti niihin ei vielä sisälly rantautumismahdollisuuksia. Julkinen vesibussiyhteys on tällä hetkellä vain Vartiosaareen, Satamasaareen ja Isoon Iiluotoon. Yhtenä keskeisenä vesiliikenteen kehittämistavoitteena on parantaa väyliä ja rantautumislaitureita siten, että mahdollistetaan useista pysähdyspaikoista muodostuva, Itä-Helsingin rantoja ja saaristoa kiertävä vesibussireitti. Matkan varrella olevilta laitureilta voisi kierrosta jatkaa esimerkiksi Itä-Helsingin kulttuuripuiston teemareittejä seuraten. (Aalto 2012, 36.)

2.3 Kulttuuripuiston toiminnallisen sisällön kehittäminen

Toiminnallista sisältöä voidaan kehittää useilla eri uudistuksilla. Merellistä palvelutarjontaa voidaan lisätä esimerkiksi vierasvenelaitureilla sekä melonta- ja soutuveneiden vuokrauksella. Lisäksi pitää mahdollistaa matkailun kehittäminen osana Itä-Helsingin kulttuuripuiston palvelutarjontaa sekä edistää siirtola-putarha- ja viljelyalstatoimintaa. (Aalto 2012, 46.)

2.4 Kulttuuriperinnön ja maiseman arvojen esilletuominen

Kulttuuriperinnön ja maiseman arvojen esilletuominen on kehittämistavoitteena erittäin tärkeä. Tavoite pyritään saavuttamaan etsimällä keinoja saada kaupungin omistamille arvokiinteistöille nykyistä enemmän julkista käyttöä. Lisäksi selvitetään mahdollisuuksia kunnostaa arvokkaimmat kaupungin omistamat kartano- ja huvilapuutarhat käyttäjille avoimiksi puistoiksi. Ennen kaikkea alueiden maisemakuvaa kehitetään niiden arvoja ja ominaispiirteitä kunnioittaen ja niitä vahvistaen. (Aalto 2012, 46.)

Kaikista kulttuuripuistoon kuuluvista kartanoista Helsingin kaupunki omistaa Puotilan, Rastilan, Jollaksen ja Strömsin kartanot sekä Tullisaaren rakennuksen lukuun ottamatta Deckerin huvilaa. Ihmisillä on suuri kiinnostus kartanoita kohtaan, joten olisi tärkeää, että yhä useampaan niistä olisi mahdollista tutustua. Esimerkiksi Herttoniemen kartanopuisto on yleistä virkistysaluetta, ja sen kartanorakennuksen yhteydessä toimii museo, ravintola ja kahvila. (Aalto 2012, 40,43.)

Kartanorakennusten lisäksi myös arvokkaimmat kartanopuistot ja huvilapuutarhat olisi hyvä kunnostaa kaupunkilaisille avoimiksi puistoiksi. Puistoalueiden maisemakuvaa tulisi parantaa sen arvoja ja ominaispiirteitä tukevaksi esimerkiksi avaamalla vanhoja näkymiä. Itä-Helsingin kartanopuistoista hyvinä esimerkkeinä ovat Tullisaaren ja Herttoniemen huolella kunnostetut puistot. 40, (Aalto 2012, 43.)

Kartanoiden entiset maatalousmaat ovat nykyään muuttuneet joko rakennetuiksi alueiksi tai viheralueiksi, mikä on mullistanut myös kartanoiden aseman maisemassa. Ennen vanhaan peltoaukeilla maiseman kiintopisteinä olleet kartanot ovat nykyään peitossa kasvillisuuden takana. Kartanoiden tuli entisaikaan näkyä myös merelle, joka oli siihen aikaan vesiliikenteen vallitessa tärkein saapumissuunta. Erityisesti näissä tapauksissa kartanot tulisi saada esille kasvillisuutta harkiten karsien ja näkymiä avaten. (Aalto 2012, 41.)

On tapauksia, joissa kartanoalueesta näkyy merelle vain sen puisto. Myös puistojen asemaa pitää tällaisissa tilanteissa vahvistaa, eikä niitä saa jättää rönsyilevän rantakasvillisuuden armoille. Hyvänä esimerkkinä toimii Tullisaaren puisto, joka erottuu mereltä katsottuna selvästi sitä ympäröivästä metsäisestä rantavyöhykkeestä. Herttoniemen kartanopuisto puolestaan jää vesillä kulki-jalta huomaamatta. Lisäksi on hyvä ottaa huomioon kartanoiden liittyminen muihin viheralueisiin ja toimintoihin. (Aalto 2012, 41.)

Itä-Helsingin kulttuuripuisto on käsitteenä enemmistölle kuitenkin vielä tuntematon. Tavoitteena on luoda kulttuuripuistolle omat verkkosivut, joilta saisi perusinformaatiota alueelta sekä voisi ladata mm. käsillä olevan raportin. Lisäksi tavoitteena on laatia puistosta helposti mukana kulkeva taskuesite kansainvälisine versioineen, mikä kirkastaisi Helsinki-kuvaa myös ulkomaalaisille vierailijoille. Erityisesti verkkosivuja voisi jatkossa kehittää monella tasolla eteenpäin. Sivujen kautta voisi olla mahdollista esimerkiksi seurata alueen

suunnittelun edistymistä. Verkkosivuilta voisi myös etsiä tietoa kulttuuripuiston tapahtumista ja toiminnasta sekä niihin tulisi sisällyttää mahdollisuus ideoida, kommentoida sekä antaa palautetta tehdyistä suunnitelmista ja luonnoksista. (Aalto 2012, 45.)

Yhtenä tärkeimmistä tavoitteista on edistää toimintaa, joka tekee kulttuuripuiston teemoja näkyväksi. Kulttuuripuistolla on erinomaiset puitteet muun muassa opastettujen kierrosten ja retkien järjestämiseen, mitä ei kuitenkaan hyödynnetä vielä tarpeeksi. Puistossa järjestettäviä kulttuuritapahtumia voitaisiin ideoida yhdessä alueen asukkaiden, eri toimijoiden sekä kaupungin hallintokuntien kanssa. Asukkaiden mielipiteitä on jo kuultu esimerkiksi vuonna 2011 järjestetyn Kerrokartalla -internetkyselyn kautta. Kyselyn avulla saatiin tietää ihmisten mielipaikoista sekä muistoista alueen huviloihin ja kartanoihin liittyen. Saatua aineistoa hyödynnettiin vuonna 2012 valmistuneessa Itä-Helsingin kulttuuripuiston kehittämissuunnitelmassa. (Aalto 2012, 45.)

3 KARTANOPUISTOJEN HISTORIA

3.1 Tullisaari

Tullisaaren historiaan sisältyy monia maamme historian merkkihenkilöitä, ja heidän värikkäitä elämänvaiheitaan. Alueen historia juontaa juurensa jopa vuoteen 1558, jolloin Kustaa Vaasa antoi Tullisaaren tilan porvoolaiselle porvarille nimeltä Per Jönsson Ruuth. Tästä vuodesta eteenpäin 1700-luvun lopulle Tullisaaren tilaa hallitsivat vuorollaan monet Helsingin mahtimiehet, kuten Helsingin pormestarit, Lauri Mikonpoika ja Kasper Reiher. (Kailari 2005, 46-47.)

Tullisaari eli loistokauttaan kauppaneuvos Henrik Borgströmin aikana vuodesta 1799 vuoteen 1883. Borgström oli ensin kartanon vuokralaisena vuodesta 1838 ja omistajana vuodesta 1878 lähtien. Tullisaaren kokoontui esimerkiksi silloisia maan johtavia kulttuuri- ja liike-elämän edustajia, kuten Sakari Topelius, J.W. Snellman, C.L. Engel, J.L. Runeberg ja Fredrik Pacius. Topeliusta Tullisaaren maisemat viehättivät erityisen paljon, ja hän kirjoittikin Tullisaaresta seuraavasti: ”Luonnon aikomus on täällä ollut kirjailla kaunis kuvio. Kerää pienelle alalle mitä viehättävin maisema: vuoria, puistoja, selkiä, lahtia ja niemiä, jotka meidän aikanamme ympäröivät Suomen uutta pääkaupunkia, aseta Tullisaaren viereen naapurit Jollas ja Stansvik, äläkä vaadi suomalaiselta saaristomaisemalta enempää”. (Kailari 2005, 47-48.)

Borgström oli erityisen kiinnostunut puutarhataiteesta, ja Tullisaaren puiston lisäksi hänen käsialaansa ovat Kaivopuisto sekä Eläintarhan puisto. Tärkein luomistyön kohde hänelle oli kuitenkin Tullisaaren puisto, joka on maamme huomattavimpia englantilaisia maisemapuistoja. Borgström halusi valita jokaisen puun, pensaan ja kukkapenkin. Tämän lisäksi hän suunnitteli, kuinka tiet oli vedettävä, ja mitä kasvihuoneiden ja kasvilavojen piti tuottaa. (Kailari 2005, 48-49.)

Kauppaneuvos Borgströmillä oli suuri perhe, johon kuului perätä 11 lasta. Kolmelle lapsistaan hän rakennutti omat huvilat näiden mentyä naimisiin. Ensimmäinen huvila päärakennuksen läheisyyteen valmistui vuonna 1870 Leonard-pojan avioiduttua. Kahden Borgströmin tyttäristä, Adelé Deckerin ja Emelien af Lindforsin, huvilat valmistuivat vuosina 1876 ja 1877. Kaikki nämä huvilat suunnitteli Borgströmin vävy, arkkitehti Theodor Decker. (Kailari 2005, 49.)

Emelie af Lindforsille rakennettu huvila vaihtoi omistajaa vuonna 1904, kun huvilan ostivat maailmankuulu laulajatar, Aino Ackté sekä hänen puolisonsa, senaattori Heikki Renvall. Borgströmin lasten tavoin, myös Ackté piti puistosta hyvää huolta. Lisäksi Ackté ja Renvall yrittivät hoitaa maatilaa, mutta huomasivat pian tarvitsevansa apua sen suhteen. Tilaa hoitamaan he palkkasivat nuoren agronomin, Lauri Kristian Relanderin, josta tuli myöhemmin Suomen historian toinen presidentti. (Kailari 2005, 50.)

Huvila siirtyi Acktén nimiin, kun hänen ja Heikki Renvallin avioliitto päättyi eroon. Lisäksi Helsingin kaupunki osti Tullisaaren kartanon maat vuonna 1929, mutta huvila pysyi silti Acktén hallussa aina vuoteen 1944 saakka, jolloin hän kuoli. (Kailari 2005, 50.)

Aino Ackté järjesti usein huvilassaan juhlia, joissa saattoi olla useita kymmeniä vieraita. Erityisen merkitykselliset juhlat järjestettiin 3.8.1905, jolloin juhlien kunniavieraana oli taidemaalari Albert Edelfelt. Edelfelt oli Acktén vanha ystävä Pariisin ajoilta sekä monen laulajattaresta maalatun taulun tekijä. Hänen piti aiemmin kesällä vuonna 1905 tulla maalaamaan Acktésta muotokuva, mutta ilmoitti kuitenkin olevansa sairas. Juhlissa hän kuitenkin oli iloisin mielin, ja aamulla juhlijat kokoontuivat huvilan parvekkeelle, jolla Edelfelt piti hehkuvan puheen isänmaalle. Pois lähtiessään ja laivaan noustessaan Edelfelt sanoin eräälle vieraista: ”Nyt lähden kuolemaan”. Kahden viikon kuluttua tästä lausahduksesta taidemaalari kuoli keuhkoveritulppaan. (Kailari 2005, 50-51.)

Juhlien välillä Aino Ackté muun muassa hoiti puutarhaa, poimi sieniä ja marjoja sekä raivasi metsää. Metsän raivaus oli laulajattaren suuri intohimo, ja hän jopa halusi olla mukana kaadettavien puiden leimauksessa. Taloudenhoidossa oli kuitenkin apuna useita palvelijoita, joista eräs oli uskollinen ja pitkäaikainen kodinhengetär, Lyidia Saarinen, jonka Eliel Saarinen ikuisti itsenäistymisen alkuaikojen suurikokoisiin 500 markan ja 1000 markan seteleihimme. (Kailari 2005, 50-51.)

Acktén huvila on Helsingin ainoa alkuperäisenä 1870-luvulta säilynyt huvila. Laulajattaren kuoleman jälkeen huvilan käyttö oli neljän seuraavan vuosikymmenen ajan hyvin vähäistä. Huvilan käyttö lisääntyi huomattavasti sen entisöinnin myötä 1987 vuodesta eteenpäin. Laajasalolaisten toiveiden mukaan huvila kunnostettiin erityisesti musiikki- ja muuta kulttuurikäyttöä varten. Nykyään huvilassa järjestetään pienimuotoisia konsertteja, ja rakennus toimii myös monien muusikkojen harjoitustilana. (Kailari 2005,51.)

3.2 Kulosaari

Kulosaaren kartanon historiassa omistajien joukossa oli useita upseereita ja korkeita virkamiehiä, kuten Viaporin rakentaja Augustin Ehrensvärd (1710-1772), joka omisti kartanon vuodesta 1757 vuoteen 1765. Ehrensvärdin aika oli sivistyksellisesti merkittävää aikaa. Ehrensvärdin kokoama vapaamuurarien järjestö muun muassa ylläpiti Suomen ensimmäistä lastenkotia. (Kailari 2005, 27-28.)

Kulosaaren kartanon päärakennus on peräisin 1800-luvun alkupuolelta, ja sen rakennutti eversti Lars Jägerhorn Engelin piirustusten pohjalta. Everstin kuoltua vuonna 1817 jäi hänen leskensä Lovisa asumaan kartanoon. Lovisan kummi oli Ruotsin kuningatar, Lovisa Ulrika, jonka mukaan Lovisa oli saanut nimensä. Lovisan kuoltua kartanon omistajat vaihtuivat monesti, kunnes Yhdyspankin johtaja, Johan Cronsted ostin tilan vuonna 1877. Kartano toimi pääasiassa Cronstedin ja hänen perheensä kesänviettopaikkana. (Kailari 2005, 28.)

Kulosaaren kartanon viimeinen yksityinen omistaja oli Viaporin komentajan, Carl Olof Cronstedin pojanpojanpojan leski, Eva Cronstedt, joka lopulta myi Kulosaaren saaren yhtiölle nimeltä Brändö Villastad Ab. Helsingin kaupunki on ollut kartanon omistaja vuodesta 1927, mutta luovutti vuonna 1937 päärakennuksen ympäristöineen Helsingin kunnallisten työntekijäin ja viranhaltijain yhteistyöjärjestölle kurssi- ja lomakeskukseksi. (Kailari 2005, 28-29.)

3.3 Herttoniemi

Herttoniemi kuului Helsingin vanhimpien pitäjien joukkoon, ja alueella olikin jo keskiajalla useita tiloja. Herttoniemi on luultavasti saanut nimensä vuonna 1405 Porvoon käräjien lautamieheltä, Laurens Hertoghelta, joka todennäköisesti asui Herttoniemessä. Perimätietoon pohjautuen Herttoniemen rälssin kerrotaan syntyneen jo 1200-luvulla, jolloin Herttoniemen vapaasukuiset tulivat Suomeen ristiretkien aikana. (Kailari 2005, 29.)

Herttoniemen kartanoa hallitsi 1400-luvun puolesta välistä 1600-luvun loppuun Jägerhornien suku. 1600-luvun lopun ihmisiä koettelivat tuolloin nälänhädän lisäksi rutto. Myös Jägerhorneilla oli tuohon aikaan tiukkaa, joten he lainasivat rahaa Helsingin meritullien tarkastaja, Petter Wetteriltä. He eivät kuitenkaan pystyneet maksamaan lainojansa takaisin, minkä johdosta tilat siirtyivät Wetterin omistukseen vuosina 1692-1706. (Kailari 2005, 30.)

Petter Wetter luovutti kartanon pojalleen, Helsingin pormestari Abraham Wetterille vuonna 1725. Myös Kulosaaren kartano oli tuohon aikaan Wetterin pojan omistuksessa. Yksi Abraham Wetterin ennakkoluulottomista uudistusehdotuksista oli, että Porvoo liitettäisiin Helsinkiin ja Helsinkiin rakennettaisiin linnoitus. Jälkimmäinen uudistus toteutui parikymmentä vuotta sitten Viaporina. (Kailari 2005, 30.)

Wetterin kuoltua Herttoniemen kartanon omistajat vaihtuivat tiuhaan 1700-luvun lopulla. Muun muassa Ehrensvärdin veljekset omistivat kartanon 1752-1761, minkä jälkeen omistajaksi vaihtui everstiluutnantti, Bengt von Spången, jonka toimet näkyvät kartanossa vielä tänäkin päivänä. Hän perusti kartanoon Suomen ensimmäisen osakeyhtiön vuonna 1766. Yhtiö valmisti kaakeli- ja fajanssiesineitä, minkä johdosta kartanoon tehtiin polttouunirakennus, jonka päälle rakennettiin myöhemmin kartanon nykyinen päärakennus. (Kailari 2005, 33.)

Herttoniemen kartanon omistaja oli 1810-luvulla Suomen historiaan merkittävästi vaikuttanut Viaporin komentaja, vara-amiraali Carl Olof Cronstedt (1756-1820). Ensimmäisen kerran hän omisti kartanon jo vuosina 1793-1799, minkä jälkeen välissä oli Suomen sota 1808-1809 ja Suomen muuttuminen Venäjän alaiseksi autonomiseksi suurruhtinaskunnaksi. Maaliskuussa 1808 venäläiset ryhtyivät pommittamaan Viaporin, jolloin komentaja Cronstedt joutui antautumaan, minkä johdosta seuraavana vuonna Suomi liitettiin venäjään yli sadaksi vuodeksi. (Kailari 2005, 34-35.)

Sodan jälkeen Cronstedt osti kartanon uudestaan vuonna 1813. Kaikista Herttoniemen kartanon omistajista juuri Cronstedt on vaikuttanut eniten siihen, miltä kartano näyttää nykypäivänä. Hän muun muassa antoi arkkitehti, Pehr Granstedtin tehtäväksi suunnitella kartanoon uusi päärakennus fajanssitehtaan polttouunin päälle. Granstedt on suunnitellut monia muitakin huomattavia rakennuksia, kuten Heidenstrauchin talon, joka tunnetaan nykyään presidentin linnana. (Kailari 2005, 34-35.)

Kartano säilyi Cronstedtin suvun omistuksessa vuoteen 1859 asti, jolloin se myytiin Oulun lääninkamreerille, asessori Carl Bergbomille ja hänen vaimolleen. Herttoniemen kartanon viimeinen omistaja oli Carl Bergbomin poika, filosofian maisteri, John Bergbom. Hän sai kuitenkin surmansa keväällä vuonna 1917 yleislakon aikaan. Lakon syntyä tuki osaltaan Venäjällä tapahtunut loka-kuun vallankumous. Bergbom oli ennen kuolemaansa ehtinyt esittää toiveen, että kartano säilytettäisiin mahdollisimman alkuperäisenä ja päärakennukseen muodostettaisiin museo. Vuonna 1919 Bergbomin perilliset lahjoittivat kartanon talousrakennuksineen ja puistoineen Svenska Odlingens Vänner i Helsingen nimiselle yhdistykselle, joka on säilynyt kartanon omistajan näihin päiviin asti. (Kailari 2005, 36-39.)

Cronstedtien ohella Bergbomit ovat ainoita Herttoniemen kartanon omistajista, joiden aikakaudelle on kartanomuseossa annettu tilaa. Alakerrassa on nähtävillä esimerkiksi Helene Bergbomin ja muiden sukulaisten lahjoittamia esineitä ja huonekaluja. Svenska Odlingens Vänner -yhdistys on säilyttänyt ympäristön muuttumattomana, mutta ajatuksena oli kuitenkin siirtää alueelle täydennykseksi maalaistaloja, ranta-aittoja ja muitakin vanhoja rakennuksia. Suunnitelma toteutui kuitenkin vain osin rahavaikeuksien takia. Alueelle on siirretty esimerkiksi 1700-luvulta peräisin oleva Knusbackan talonpoikaistalo ulkorakennuksineen sekä tuulimylly bromarvilaisesta Täcktömin kartanosta. (Kailari 2005, 39.)

Herttoniemen kartanoon liittyy oleellisesti sen puistoalue, jonka vanhin suunnitelma on peräisin fajanssيتهاan valmistumisajoilta 1760-luvulta. Uuden kartanon valmistuttua perustettiin sen ympärille upea puisto. Näyttävää päärakennusta ympäröivät uljaat puutarharakennelmat itäisine ja eteläisine Engelin suunnittelemine huvimajoineen sekä koristelammikoineen ja -saarineen. Herttoniemen kartanonpuisto on yksi harvoja ja aitoja Suomessa vielä jäljellä säilyneitä barokkipuistoja. Svenska Odlingens Väner i Helsinge -yhdistyksen ja Helsingin kaupungin välisen sopimuksen mukaan kaupunki on hoitanut puistoa jo vuodesta 1955 lähtien. Vaikka puisto onkin yksityisomistuksessa, se on silti avoimena yleisölle julkisen puiston tapaan. (Kailari 2005, 36.)

Puistoalueella kasvaa yhä historiallisesti arvokkaita kasveja. Ikivanhat puuku-janteet, uljaat yksittäispuut, hedelmätarhan jäänteinä Suomen suurin päärynäpuu sekä barokkipuiston reunuksina pitkät syreeniaidanteet. Muun muassa näiden historiallisesti merkittävien elementtien innoittamana puistossa kuvattiin paljon kotimaisia elokuvia 1920 -1970-luvuilla. Esimerkiksi vuonna 1943 Leif Wager esittää kappaleensa ”Romanssi” Regina Linnanheimolle romanttisisessa Suomi-filmissä ”Katariina ja Munkkiniemen kreivi”. (Kailari 2005, 39; Perälä, Liski, Ruoff & Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy 2012, 10, 29.)

Yleisesti ottaen Helsingin kartanopuistot olivat vielä melko vaatimattomia 1700 -luvun puoliväliin eli Viaporin rakentamiseen asti. 1800 -luvulle tultaessa Ruotsista ja Ranskasta saapuneet upseerit toivat uusia vaikutteita puutarhakulttuuriin. Vanhojen kartanoiden kaunistukseksi alettiin perustaa näyttäviä puistoja, joista useimmat olivat jäykkiä ranskalaisia barokkipuistoja tai luonnonmukaisempia englantilaisia puistikkoita. Herttoniemen kartanon barokkipuisto on säilynyt näiltä ajoilta parhaiten. Tullisaaren englantilaistyylinen puisto puolestaan on säilynyt vain osin samanlaisena. (Kailari 2005, 269.)

Puistojen perustamiseen liittyi myös koristekasvien käytön muuttuminen. Koristekasveja ryhdyttiin istuttamaan entistä runsaampina istutuksina, esteettisenä vaurauden ja hienostuneisuuden merkinä. Muun muassa syreeni (*Syringa vulgaris*) tuli Augustin Ehrensvaridin tuomana Suomenlinnaan, josta se levisi edelleen kartanoiden koristepensaaksi. Herttoniemen kartanopuiston syreeniaidanne on peräisin juuri näistä Suomenlinnan syreeneistä. Samoihin aikoihin Suomeen rantautuivat myös jalokiurunkannus (*Corydalis nobilis*), akileija (*Aquilegia vulgaris*), idänsinililja (*Scilla sibirica*) ja jättiläisputki (*Heracleum persicum* & *H. mantegazzianum*). (Kailari 2005, 269.)

3.4 Vuosaari

Vuosaaren kartanon säätyläisomistajat vaihtuivat tiheään tahtiin. Nämä muutokset kartanon omistussuhteissa johtuivat usein velkaantumisesta. Tunnettu helsinkiläinen kauppias, Mathias Enning perheineen omisti Vuosaaren kartanon vuosina 1774-1809, minkä jälkeen omistaja vaihtui neljästi ennen kartanon

viimeistä yksityistä omistajaa, Robert Mattssonia (1851-1935). Laivanvarustaja ja kauppaneuvos, Mattsson oli pidetty kartanonherra, jonka lahjoittamalla rahoilla perustettiin muun muassa Åbo Akademin musiikkihistorian ja kansanrunouden professorin virat. (Kailari 2005, 64-65.)

Mattssonin perilliset myivät Vuosaaren kartanon vuonna 1937 Oy Saeska Ab:lle ja Lohjan Kalkki Ab:lle. Oy Saeska Ab piti käynnissä tiili- ja Siporex -tehdasta Kallvikin äärellä lähes 30 vuotta. Tehtaan käyttöön riitti materiaalia Vuosaaren hienoilta hiekkakankailta ja -harjuilta, mutta hiekkakuoppien laajennuttua lahti tukkeutui lietteisestä jätevedestä. Tehdas lopetti toimintansa vuonna 1966, jolloin kartano siirtyi Helsingin kaupungin omistukseen. (Kailari 2005, 66.)

Kartano päärakennuksineen kivimuurien ympäröimässä puistossa oli aikanaan vaikuttava ilmestys. Talon vanhin osa valmistui luultavasti 1800-luvun alussa, ja se on yhä jäljellä. Rakennusta laajennettiin vuonna 1897 Arkkitehti Waldemar Aspelinin piirustusten mukaisesti. (Kailari 2005, 66.)

3.5 Stansvik

Stansvikin kartanon yksi merkittävimmistä omistajista oli kapteeni, Fabian Casimir Rosvall, joka toimi muun muassa Viaporin laivaston majurina ja yliadjutantina. Toimielias Rosvall suunnitteli ja rakennutti Stansvikin päärakennuksen niinä muutamana vuotena, kun hän oli omistajana. Rosvall kirjoitti myös useita merenkulkutaidon oppaita, joista yksi syntyi Stansvikissa vuonna 1804. (Kailari 2005, 51-52.)

Rosvall ei kuitenkaan viihtynyt pitkään Stansvikissa. Kun Suomi liitettiin Venäjään, Rosvall siirtyi Venäjän laivastoon, ja myi Stansvikin kartanon Emanuel Thelningille vuonna 1805. Thelning oli muotokuva- ja miniatyyrimaalari, joka maalasi Suomenlinnan upseereita ja heidän perheitään. Tunnetuin hänen maalauksistaan on luultavasti teos Porvoon valtiopäiviltä, jonka hän maalasi Stansvikissa vuonna 1809. Kyseisessä maalauksessa Aleksanteri I on antamassa Suomen suuruhtinaana hallitsijavakuutusta. (Kailari 2005, 52-53.)

Rosvallin lisäksi kartanoympäristön yleisilmeeseen vaikutti merkittävästi lääkintöhallituksen pääjohtaja, Knut Felix von Willebrand. Kartanopuistossa on edelleen hänen aikanaan istutettu tammikuja, jonka terhot on tuotu Ranskasta Fontainebleaun metsästä. Stansvikin kartano siirtyi Willebrandin ja hänen vaimonsa kuoltua vuonna 1893 heidän perillissilleen. Perikunta myi kartanon Helsingin kaupungille vuonna 1938, ja kaupunki puolestaan luovutti sen Helsingin kunnallisvirkamiehet ja -toimihenkilöt ry:n käyttöön. (Kailari 2005, 54-55.)

Stansvikin kartanon vanha päärakennus korjattiin 1980-luvulla. Ennen korjausta suoritetun tutkimuksen perusteella todettiin, että rakennus on Helsingin arvokkaimpia puurakennuksia. Päärakennuksessa ovat säilyneet esimerkiksi alkuperäiset uunit 1800-luvun alusta, hyväkuntoinen ja harvinainen empiretappetti, alkuperäisiä kattopintoja sekä kattomaalaus. (Kailari 2005, 54-55.)

4 KARTANOPIUSTOT JA NIIDEN YLLÄPITO

Helsingin kaupungin rakennusvirasto julkaisi vuonna 2012 selvityksen Helsingin kartanopuistojen kunnostuksen työtavoista. Selvityksessä on esitelty työtapoja ja muita ratkaisuja, joita on käytetty lähinnä Herttoniemen, Nordsjön eli Vuosaaren sekä Tullisaaren kartanopuistojen kunnostamisen yhteydessä. Kaikki kyseessä olevat puistot sijaitsevat Itä-Helsingissä. Kartanopuisto -nimike sisältää vakiintuneen käytännön mukaan varsinaisten puistoalueiden ja puutarhamaisten alueiden lisäksi myös viljely- ja metsäalueita. Joissain yhteyksissä on esitelty myös menetelmiä, joita on käytetty Vantaan Håkansbölen kartanopuiston hiljattain valmistuneessa kunnostusprojektissa. Itä-Helsingissä kunnostustöitä on johtanut Irma Mässeli, ja ylläpidosta on ollut vastuussa Pepita Palonen. (Perälä ym. 2012, 7.)

Herttoniemen kartanopuisto on pinta-alaltaan 10,5 hehtaaria sisältäen neljä erityyppistä aluetta; muotopuutarha, maisemapuutarha, avoin viljelymaisema sekä hiljattain suunniteltu rantapuisto vaativat jokainen omantyyppisensä ylläpidon omilla työvälineillään. Myös Vuosaaren Nordsjön 2,8 hehtaarin kokoinen kartanopuisto käsittää neljä aluetta. Nämä alueet ovat maisematyylinen puutarha, metsäinen alue, kartanopiha ja maatalon piiri. Laajasalossa sijaitseva Tullisaaren 46 hehtaarin laajuinen kartanopuisto oli pitkään Helsingin puistohistorian merkkimiehen, kauppaneuvos Henrik Borgströmin, kesäkoti. Kartanopuisto pitää sisällään muun muassa maisemapuutarhan niin sanotussa itäisessä niemessä, läntisen niemen metsäalueet, itäisen ja läntisen niemen väliset peltoalueet sekä muuta metsää ja niittyjä. Tullisaaren kartanoalueen erityispiirteitä ovat vanhan virkatalon, 1880-luvulla rakennettujen huviloiden sekä muiden vanhojen rakennusten omaleimaiset ympäristöt. (Perälä ym. 2012, 7-9.)

Herttoniemen, Tullisaaren ja Vuosaaren kartanon lisäksi Itä-Helsingissä on muitakin merkittäviä kartanopuistoja. Laajasalossa Stansvikin kartanon alueella sijaitsee kartanon lisäksi huviloita, mökkikyliä ja saunoja luonnonkauniissa merellisessä ympäristössä. Lisäksi alueella on suosittu ravintola, jota voi kartanon ja rantasaunan tavoin vuokrata erilaisiin juhlatilaisuuksiin. Laajasalossa sijaitsevan alueen rakennuksineen omistaa Helsingin kaupunki. (Jyty Helsinki 2015.)

Kulosaaren kartano on Stansvikin kartanon tavoin Helsingin kaupungin omistuksessa. Kartano sijaitsee Naurissalmen rannalla vastapäätä nykyistä kaunis-päätä. Kartanorakennusta voi vuokrata erilaisiin tilaisuuksiin, kuten hääjuhlia tai kokouksia varten. Kulosaaren kartanopuisto on nykyään vapaamuotoinen, englantilaistyylinen puistoja puistoon johtavaa tietä reunustaa vanha tammirivistö. Lisäksi kartanopuisto on mainittu yhtenä kohteena Helsingin seutukaavaliiton laatimassa kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja kulttuurimaisemien luettelossa. (Helsingin yhteisjärjestö JHL 2015.)

Strömsin kartano sijaitsee Strömsinlahden pohjoisrannalla maisemallisesti näkyvällä paikalla rinteessä, joka laskee mereen. Kartanorakennus sai nykyisen

muotonsa 1900-luvun alussa, jolloin tilan päärakennus uudistettiin ja rakennuksen edessä oleva symmetrinen käytävä- ja istutussommitelma perustettiin. Sommitelman keskellä on nurmiympyrä, pylväk ja koristeistutuksia. Sommitelma jatkuu rantaan, jossa on osittain purettu kivirakenteinen laitur. Helsingin kaupunki omistaa kartanorakennuksen, joka on vuokrattu Itä-Helsingin kuvataidekoululle. (Ilonen ja Virtanen 2006, 32.)

Kartanopuistojen ylläpitotehtäviin kuuluu muun muassa nurmikkojen leikkaaminen, kasvien kastelu, siirreistutusten hoitaminen, säilytettävien pensaiden ja puiden hoitoleikkaukset, kitkeminen sekä monet muut työtehtävät. Kasvillisuuden hoitotöitä ei saa tehdä kiireellä, vaan siirrot leikkaukset, lisäykset ja jakamiset on tehtävä kunkin lajin kannalta parhaaseen mahdolliseen aikaan. (Perälä ym. 2012, 15.)

Herttoniemen kartanopuiston ylläpitoaskareisiin sisältyy esimerkiksi puukujanteiden alustojen niitto kerran tai kaksi kasvukaudessa. Pienillä keräävillä ruohonleikkuukoneilla niitetään ja puiden tyvet viimeistellään varoen ruohosaksilla. Leikkuukertojen vähyys vähentää koneiden aiheuttamaa painorasi-tusta ja maaperän tiivistymistä. (Perälä ym. 2012, 27.)

Vanhojen puukujanteiden lisäksi kartanopuistot sisältävät myös vanhoja pensaita, joita hoidettaessa kasvin kunto ja ikä täytyy huomioida. Kyseessä olevia iäkkäitä aidanpensaita ovat hernepensas, jasmike, orapihlaja ja syreeni. Huonokuntoiset pensaat uudistetaan poistamalla muutamia vanhoja oksia alhaalta, jolloin niiden tilalle kehittyy uutta kasvustoa. Oksien poistamista jatketaan noin viiden vuoden kuluttua. Harvinaisia pensaita ei saa leikata moottorisahalla, koska siitä voi aiheutua pahoja vahinkoja. Kasvualusta kunnostetaan kitkemällä pensaiden välissä kasvavat isot ongelmakasvit, minkä jälkeen muut kasvit poistetaan vasta, kun on tunnistettu mitä lajeja ne ovat. Pensaiden omat lehdet on hyvä jättää tyvelle ravinteeksi. Kun lehdistä muodostuu noin 10 cm paksuinen kerros, poistetaan liiat lehdet lehtipuhaltimella. (Perälä ym. 2012, 28-29.)

Lukuun ottamatta rakennusten lähiympäristön nurmea nurmialueita niitettiin 1800-luvulla vain muutamia kertoja kesän aikana. Vaikka Itä-Helsingin kartanopuistot ovat peräisin juuri 1800-luvulta, puistojen nurmialueet pidetään kunnossa 1900-luvulla yleistyneen hoitotavan mukaisesti eli ruohonleikkuukoneilla. Historiallisten nurmialueiden hoidossa on monia seikkoja, jotka täytyy huomioida työskennellessä. Esimerkiksi nurmea uusittaessa mullan kuorinta on tehtävä hyvin varoen, koska alta voi paljastua käytävien perustuksia tai muita vanhoja rakenteita. (Perälä ym. 2012, 35).

Itä-Helsingin kartanopuistojen niittyjä hoidetaan eri tavoin; sekä hevosniittokoneella että viikatteella tehdään nykyäänkin töitä. Tasaisilla ja suurilla niityillä voidaan käyttää traktoriniittokoneita, haravakoneita tai paalaus-koneita ja kuorma-autoja niittojätteistä syntyneiden paalien poisvientiin. Sateisena kautena niittyjen hoito tehdään viikatteella, joka on nopea, eikä sitä käytettäessä myöskään synny pientä niittosilppua. Niittosilpun poistaminen on tärkeää

köyhdytettävillä niityillä, minkä takia siimaleikkuri ei ole suositeltava työväline. Tullisaaren erittäin jyrkkien rinnepaikkojen niitossa puolestaan on käytettävä turvavaljaita. (Perälä ym. 2012, 47-49).

Edellä olevissa kappaleissa esitellyt työvälineet ja -menetelmät eivät toki ole ainoita Itä-Helsingin kartanopuistoissa käytössä olevia perinteisiä ratkaisuja. Kasvillisuuden puolelta myös perennoiden, sipulikukkien ja kesäkukkien hoidossa on omat välineensä ja tapansa. Lisäksi kartanonpuistot pitävät sisällään käytäviä, vesiaiheita, luonnonkivirakenteita, puurakenteita ja kalusteita, joilla niilläkin on omat käytänteensä.

5 NIITYT ARVOKKAANA OSANA PERINNEMAISEMAAMME

Liitteenä olevassa työtapaselvityksessä kuvataan yksityiskohtaisesti, kuinka niittotyö hoidetaan käytännössä Itä-Helsingin niityillä. Selvityksessä ei kuitenkaan ole sen luonteen vuoksi tuotu esille kovinkaan paljon niittyihin liittyvää teoretietoa. Työnteko saa kuitenkin mielestäni uuden merkityksen, kun tietää esimerkiksi, että minkä takia niitty ylipäättään niitetään, ja miten eri niittotavat eroavat toisistaan. Lisäksi se, että ymmärtää perusasiat niittyjen luokittelusta, historiasta ja tulevaisuudesta, antaa syvyyttä työtapaselvityksessä kuvattuihin ohjeisiin. Koska kartanoyksikön hoidon piiriin kuuluu useita laajoja arvoniittyjä sekä kartanopuistojen sisäisiä, niittynä hoidettavia alueita, on tähän osioon poimittu monia oleellisia kartanoyksikössäkkin sovellettavia hoitokäytänteisiin liittyviä huomioita.

5.1 Yleisesti niittyjen historiasta, tulevaisuudesta ja luokittelusta

Niityt kertovat perinnemaisiemme historiasta ja tuovat maisemaan pienipiirteistä omaleimaisuutta. Maataloudella on ollut suuri rooli niittyjen kehityksessä; luonnonalueilta koottiin karjalle rehua ja lisäksi ne toimivat laidunmaina. Jatkuva vuosittainen niitto ja laidunnus ovat muovanneet ne maisemallisesti monimuotoisiksi ja monilajisiksi ympäristöiksi. Jos niitto ja laidunnus lopetetaan, niityt kasvavat umpeen, minkä vuoksi niittyjen ja muiden perinnebiotooppien säilyminen edellyttää perinteiden jatkamista. Luonnonalueiden vähentynyt niitto ja laidunnus yksipuolistavat maisemakuvaa ja köyhdyttävät eliöstöä. Osa lajeista on jo auttamattomasti menetetty ja sadat lajit ovat vaarassa kadota. (Heikkilä, Borg & Tarvainen 1996, 4).

Sen lisäksi että niityt sekä muut B-luokan alueet kertovat perinnemaisiemme historiasta, ovat ne suuressa roolissa viheralan tulevaisuuden kannalta. Hyvin hoidettuna arvoniityt ja maisemapellot lisäävät luonnon monimuotoisuutta sekä maiseman avoimuutta, mikä kasvattaa alueiden virkistysarvoa. Kuntalaisilta tuleekin kasvavassa määrin palautetta yksittäisten B-alueiden liittämisestä hoidon piiriin. Näiden alueiden hoito on myös hyvin edullista verrattuna muihin

viheralueisiin. Tehtyjen laskelmien mukaan A-alueiden hoito ja ylläpito maksaa keskimäärin 1,1€/m²/v, kun taas B-alueiden vastaava summa on 0,05€/m²/v. (Partanen 2012, 5.)

Vuonna 2007 julkaistiin valtakunnallinen viheralueita koskeva luokitus. Nykyiset B-alueiden hoitoluokat ovat B1 (maisemapelto), B2 (käyttöniitty), B3 (maisemaniitty & laidunalue), B4 (avoin alue) ja B5 (arvoniitty). Hoitoluokkien kriteerien ja työohjeiden myötä alueiden hoito helpottuu, kun tiedetään mitä tilataan ja millaista työn jäljen pitää olla. B-alueiden hoidossa on painotettu monipuolisuutta ottaen työn teon lisäksi erityisesti huomioon myös asukkaat, luonnon monimuotoisuus, vesien suojeleminen ja maisema. (Partanen 2012, 5.)

Arvoniityt ovat niittyjä, jotka ovat niiden kulttuuriperinteen, maiseman tai luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä. Lisäksi jotkut niityistä voivat olla myös lähistön asukkaille merkittäviä, minkä vuoksi ne määritellään arvoniityksi. Arvoniitty voi kokonaisuutena olla esimerkiksi kaupungin virkistysalue, joka pitää sisällään vanhoja ja kunnossa olevia rakennuksia, perinteisen kiviaidan sekä laidunalueen. Myös monet museoalueet ovat erityisesti kulttuurihistoriallisesti ja luonnonmonimuotoisuuden kannalta arvokkaita alueita. (Partanen 2012, 40.)

Staran kartanoyksikön hoidon piiriin kuuluu laajoja arvoniittyjä, joista esimerkkeinä ovat Talosaaren, Mustikkamaan ja Uussillanpuiston arvoniityt. Talosaaren arvoniitty on maisemallisesti arvokas kohde, joka sijaitsee merenlahden rannalla ja suositun ratsastustilan kupeessa. Korkeasaaren eläintarhan sisäänkäynnin vieressä oleva Mustikkamaa ja Itä-Helsingin omakotitaloaluetta halkova Uussillanpuisto ovat puolestaan hyvin suosittuja erityisesti virkistyskäyttötarkoituksessa.

5.1.1 Niittyjen hoito

Niityn tärkein ja merkittävin hoitotoimenpide on sen vuosittainen niitto. Sillä, kuinka useasti niitto ja heinäkorjuu tehdään, voidaan vaikuttaa maaperän ravinnemäärään. Mitä useammin niitetään, sitä enemmän ravinteita poistuu maaperästä. Edellä mainitut toimenpiteet vaikuttavat luonnollisesti myös kasvillisuuden korkeuteen sekä lajiston kehittymiseen. Säännöllinen niitto ja niittojätteen poiskuljetus ovat ennen kaikkea suuressa roolissa luonnon monimuotoisuuden lisäämisen ja säilymisen kannalta. (Partanen 2012, 20.)

Arvoniittyjen hoito pitää sisällään useita kriteereitä. Niittyjen hoidossa ei tule esimerkiksi käyttää kasvinsuojeluaineita, ellei alueella esiinny haitallisia vieraslajeja. Kasvinsuojeluaineiden käytöstä tulee kuitenkin sopia erikseen urakkasopimuksessa. Lisäksi arvoniitty on niitettävä niittokoneella, jossa on leikkaava terä, eli toisin sanoen murskaavalla terällä ei saa työskennellä. Joissakin vaativissa kohteissa saatetaan joutua kitkemään siemen- ja juuririkkakasvit sekä puiden ja pensaiden taimet. Arvoniittyjen hoidossa niittojäte tulee aina viedä pois. (Partanen 2012, 41.)

Edellisen kappaleen hoitokriteerit pätevät myös Staran arvoniityillä. Porvarinlahden arvoniityllä on esimerkiksi tavattu pienissä määrin jättiputkea, jota torjutaan kasvinsuojeluaineella. Kyseessä oleva haitallinen vieraslaji nousee aina samasta kohtaa niittyä. Jokaisella kohteen hoitokerralla tarkistetaankin tämä kyseinen niityn osa, ja mahdollisesti löydetty kasvusto käsitellään välittömästi kasvinsuojeluaineella. Lisäksi arvoniityt tulee niittää myös Staran arvoniityillä niittokoneilla, joissa on leikkaava terä, minkä jälkeen niittojäte haravoidaan ja vietään pois.

5.1.2 Niittoajankohdan määrittäminen

Niittokorkeus ja niittoajankohta vaikuttavat suuresti siihen, millaiseksi niityn lajisto kehittyy. Erityisesti niittoajankohdalla on joidenkin lajien kohdalla ratkaiseva merkitys. Esimerkiksi yksi- ja kaksivuotiset ruohot on niitettävä siementen tuleentumisen ja karisemisen jälkeen, muutoin jälkikasvu vaarantuu. Myös muut yksivuotiset niittykasvit vähentyvät nopeasti, jos ne eivät ehdi siementää ennen niittoa. Yksivuotisia kasveja tavataan pääasiassa kuivilla keidoilla ja joutomailla, koska ne eivät pärjää kasvien keskinäisessä kilpailussa. (Partanen 2012, 20.)

Pääsääntöisesti niittyjen niitot tehdään keski- ja loppukesällä, jolloin useimmat kasvit ovat jo ehtineet siementää. Niittoajankohdassa onkin oleellista se, että niityn käyttäjät ehtivät nähdä sen kauniin kukkaloiston. Toisaalta niittoa ei kannata pitkittää liikaa, koska silloin lakoontuneet kasvit vaikeuttavat työtä. Niityillä, joilla kasvaa jo toivottua niittykasvillisuutta, on yksi tai kaksi niittoa kessässä riittävä määrä. Hoidon tarve ja intensiivisyys riippuu kuitenkin aina kohteesta. Staran arvoniityt niitetään pääsääntöisesti kerran kasvukauden aikana. Lisäksi niittoajankohdan määrittämisessä painotetaan nimenomaan sitä, että niityn käyttäjiltä ei jää kukinta näkemättä. (Partanen 2012, 21.)

5.1.3 Leikkaava ja murskaava niitto

Niittoniityllä kasvit ovat sopeutuneet vuosittaiseen niittoon, jossa kasvien varret katkaistaan valikoimatta, jolloin jälki on tasaista sänkeä. Niittotapoja on kahdenlaisia riippuen käytetystä välineestä: leikkaavaa niittoa sekä murskaavaa niittoa. (Heikkilä ym. 1996, 18.)

Leikkaavaa niittotapaa käytetään arvokkailla perinnebiotoopeilla, jolloin leikkuu suoritetaan esimerkiksi viikatteella tai niittokoneella. Kyseiset työvälineet eivät murskaa kortta vaan leikkaavat sen siististi, mikä auttaa rikkaan niitylajiston säilymisessä. Lisäksi sileä leikkuujälki ehkäisee kasvin liiallista kuivumista sekä kasvitautien leviämistä. Kartanoyksikön hoidon piiriin kuuluvat arvoniityt niitetään aina niittokoneella, ja esimerkiksi puiden ympärysten viimeistelyssä käytetään viikatetta. Kartanopuistojen sisällä olevien pienempien ja haasteellisempien niittyalueiden hoidossa käytetään puolestaan pääasiassa

viikatetta. Tällaisia edellä mainittuja alueita ovat esimerkiksi historialliset puukujanteet, jyrkät ja kiviset rinteet sekä eräät rantaniityt. (Partanen 2012, 20.)

Lajistollisesti vähämerkitykselliset alueet voidaan niittää murskaavalla niittotavalla. Tällaisia alueita ovat muun muassa vanhat pellot ja avoimena säilytettävät maisemapellot. Murskaavan niiton jälki syntyy muun muassa siimaleikkurilla työskennellessä. Rehun kokoaminen on murskaavan niiton jälkeen hankalampaa kasvijätteen ollessa täysin pilkkoutunutta. Staran arvonniityistä jotkin hyvin kiviset kohteet kuten Tefken rauniopuutarha on erityisluvalla sallittu niittää siimaleikkurilla. Koska kasvijäte on tällöin silppumaista, on kasvijätteen haravointi suoritettava erittäin tarkasti. (Partanen 2012, 20-21.)

Arvonniityillä niitettäessä niittojäte haravoidaan aina pois niityltä. Rehun kannattaa antaa kuivua maassa pari päivää, jolloin se suojaa samalla yhtäkkiä paljastettua maata, kasveja ja pieneläimiä. Lisäksi kasvien siemenet ehtivät kuivumisen aikana varista maahan. Niittoaineksen nopea kuivattaminen auringossa säilyttää rehun arvon, mikäli niittojätettä on tarkoitus hyödyntää rehuna. Kuivattaminen voidaan tehdä perinteisesti esimerkiksi heinäseipäille. Tuoreen heinän kasaaminen puolestaan saattaa pilaannuttaa aineksen. Aina ei kuitenkaan ole mahdollista antaa niittojätteen kuivua maassa vaadittua aikaa, vaan työ on tehtävä silloin, kun se on aikataulullisesti suunniteltu. (Partanen 2012, 20, 23.)

Staran arvonniityillä aikataulullisista syistä kasvijätteen ei aina ole mahdollista antaa kuivua maassa ennen jätteen haravointia. Kasvijäte haravoidaan yleensä läheisen pääväylän varteen suuriksi kasoiksi, jotka noudetaan myöhemmin kuorma-autolla. Kasvijätettä ei ainakaan tällä hetkellä hyödynnetä rehuna. Lisäksi kartanopuistojen sisäisille niityille niittojäte nostetaan seipäille kuivumaan lähinnä puistonkäyttäjien iloksi.

5.1.4 Niittotyöhön tarvittavat koneet ja välineet

Asianmukaiset työvälineet ovat tärkeä osa niittyjen hoitoa. Työvälineen valintaan vaikuttaa kohteen kunto, laajuus, lajisto, kivisyys, mättäisyys, lakoontuneisuus ja työntekijöiden määrä. Perinteisten työvälineiden käyttö auttaa ylläpitämään kansanperinteen tietotaitoa. Perinteisten sekä nykyaikaisten työvälineiden käytössä on huolehdittava asianmukaisesta turvavarustuksista. Perinteistä ja nykyaikaisista työvälineistä Staran niityillä ja arvonniityillä käytetään mininiittokoneita sekä viikatetta. (Heikkilä ym. 1996, 32.)

Viikate on hyvä työkalu niitettäessä luonnonniittyjen heinää herkillä alueilla. Niiton sujuvuuteen vaikuttavat niittäjän kokemus, viikatteen kunto ja sopivuus, niityn kunto ja lajisto sekä ajankohta. Viikatteella niitettäessä heinä kaatuu helpoiten sateella ja kasteen aikaan. Viikatteen terän ja varren pituus valitaan aina kohteeseen sopivaksi. Tasaisille ja helppokulkuisille alueille sopii pitkä terä, ja vaikeakulkuisille ja kivisille lyhempi terä. Itä-Suomessa on perinteisesti niitetty

ns. väärävarteisella viikatteella, jolla heinää lyödään molemmille puolille, menen tullen. Länsi-Suomessa puolestaan viikate kulkee oikealta vasemmalle. (Heikkilä ym. 1996, 33.)

Mininiittokone jäljittelee tehokkaasti viikatteen työtä ja siinä leikkaavana osana on kaksoisteräpalkki. Parhaimmillaan tasaisella ja esteettömällä alueella voidaan niittää 500m² tunnissa. Terä katkaisee myös jopa neljän cm:n paksuisia varsia niittojäljen ollessa matalaa ja hyvää sänkeä, mikä on hyvä haravoinnin kannalta. Teräväsrämmäiset kivet ovat vaaraksi terälle, eikä se niitä kovin tehokkaasti nurmilauhamättäisellä niityllä. (Heikkilä ym. 1996, 34.)

Isojen koneiden sijasta pienkoneet saattavatkin olla ainoa vaihtoehto tehdä työ laadukkaasti joillakin alueilla. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi ahtaat paikat, huonosti kantavat maapohjat ja maisemallisesti arvokkaat alueet. Myös pienkoneisiin on tarjolla erilaisia lisävarusteita, ja koneiden siirto kohteesta toiseen on vaivatonta auton peräkärjessä. (Partanen 2012, 49.)

Niittoheinän korjuuseen sopii lavaltaan leveä ja harvapiikkinen harava. Perinteinen harava valmistettiin ennen vanhaan eri puulajeista niiden ominaisuuksia hyödyntäen. Lapa tehtiin kovasta koivusta, piikit kestävästä pihlajasta ja varsi kevyestä ja sileästä haavasta. (Heikkilä ym. 1996, 32.)

6 KARTANOPUISTOJEN TYÖTAPAOHJEISTUKSEN LAATIMINEN

Koen tarpeelliseksi hieman avata Staran kartanoyksikön kokoonpanoa ja toimintamallia, jotta tämän osion lisäksi myös pohdintaani ja johtopäätöksiäni ymmärtää paremmin. Itä-Helsingin kartanopuistoista Herttoniemessä sekä Tullisaassa on omat, pysyvät työntekijäryhmänsä, jotka hoitavat vain kyseisten kohteiden ylläpidon. Herttoniemen ja Tullisaaren kartanopuistot ovat niin laajoja ja merkittäviä kohteita, että pysyvät ryhmät ovat tästä syystä välttämättömiä. Itse kuuluiin harjoittelujaksoni aikana ryhmään, joka kiertää kaikki muut hoidon piiriin kuuluvat kartanopuistot ja lisäksi Itä-Helsingin arvoniityt. Kauteen mahtui lisäksi muutamia päiviä, jolloin olimme auttamassa hoitotoissa myös Tullisaassa ja Herttoniemessä. Lisäksi yksi kartanoyksikön ryhmistä keskittyy vain Roihuvuoren japanilaistyyllisen puutarhan ylläpitoon, johon itsekin pääsin ajoittain tutustumaan. En kuitenkaan opinnäytetyössäni aiheen rajauksen johdosta viitannut lainkaan kyseiseen kohteeseen, vaan perehdyin ainoastaan kartanopuistoihin, arvoniityihin ja hieman rauniopuutarhoihin.

Itä-Helsingin kartanopuistojen työtavoista kertovan selvityksen kuvat otin toukokuun alusta syyskuun alkuun sijoittuvalla ajanjaksolla kaudella 2015 työskennellessäni Staran kartanoyksikössä. Otin selvitykseen mukaan ne työmenetelmät, joiden koin liittyvän kiinteästi kartanopuistojen viikoittaiseen ylläpitoon. En siis kuvannut aivan jokaista yksittäistä ja niin sanotusti merkityksentöntä harjoittelujaksolla suorittamaani työtehtävää. Kuvatessani pyrin saamaan

otokseen mukaan työntekijän suorittamassa työtehtävää asiaankuuluvilla työvälineillä, jotta työmenetelmä hahmottuisi lukijalle mahdollisimman hyvin.

Selvityksen kirjalliset ohjeet kirjoitin erikoisharjoittelujaksolla keräämäni tietotaidon perusteella. Kirjoittamisprosessin aikana heräämiin kysymyksiin sain lisäksi apua kartanovastaava Pepita Paloselta. Selvityksen kuvat sain luonnollisesti ottaa työajan puitteissa, mutta kirjalliset ohjeet kirjoitin harjoittelujakson ulkopuolisella ajalla. Tekstiä kirjoittaessani hyödynsin harjoittelujaksolla tekemiäni muistiinpanoja sekä suuressa määrin myös muistinvaraista tietoa suorittamistani työtehtävistä. Pysin kirjoittamaan helppolukuista ja sujuvaa tekstiä, jota läpi käydessä lukija ei kuitenkaan kyllästy. Selvityksen aihealueiden otsikointiin ja numerointiin otin vaikutteita kartanoyksikön tuntikirjanpidon linjauksista. Kuvat ryhmittelin tekstin sekaan asiaankuuluviin kohtiin, ja varustin ne työvaihetta selventävällä kuvatekstillä. Kaiken kaikkiaan halusin kuvien ja tekstin yhdistelmän olevan tasapainoinen, luontevasti etenevä ja helposti silmäiltävä.

Selvityksen pienet yksityiskohdat hioutuivat lopulliseen muotoonsa Palosen kanssa käytyjen palautekeskustelujen perusteella. Sain kuitenkin itse päättää selvityksen rakenteelliset, visuaaliset ja muut sen toteutukseen liittyvät asiat. Pääosin Paloselta tuli pienimuotoisia kehitysehdotuksia vain selvityksen kirjallisten ohjeiden sisältöön liittyen.

Opinnäytetyöraportin teossa hyödynsin muutamaa Itä-Helsingin kartanopuistoista julkaistua ajankohtaista teosta. Lisäksi kirjoittamisen apuna oli kartanopuistojen historiasta kertova kirjallisuus. Lähteet valitsin niin, että ne painotuivat puistojen ajankohtaisuuteen sekä niiden historiallisesti merkittävään ja vaiherikkaaseen menneisyyteen. Niittyjen osalta keräsin yleistä teoretietoa muutamasta niittyjen hoitoa käsittelevästä oppaasta. Opinnäytetyöraportissa esille tuodut näkökulmat ja tiedot antavat syvyyttä ja tartuntapintaa toimeksiantajalle tuotettuun selvitykseen.

6.1 Selvitystyössä esille nousseet kartanopuistojen hoidon erityispiirteet

Tilaaajalle tuottamani selvityksen tavoitteena oli antaa ohjeet kaikkiin Itä-Helsingin kartanopuistoissa käytettäviin työtapoihin. Selvityksestä tulevat hyötymään erityisesti kartanoyksikön uudet työntekijät. Kartanopuistojen ylläpito on joidenkin työtehtävien osalta melko samanlaista kuin minkä tahansa vastaavan viheralueen hoito. Selvityksessä olen selittänyt näiden hieman tutumpienkin työmenetelmien, kuten ruohonleikkuun käytänteet. Kaikkien hoitotoimenpiteiden kuvaaminen selvityksessä on kuitenkin välttämätöntä, jotta esimerkiksi uusi työntekijä saa kokonaisvaltaisen kuvan kaikista kartanopuistoissa suoritettavista ylläpitotöistä. Olenkin tässä osiossa halunnut nostaa selvityksessä esiintyvät juuri historiallisille kartanopuistoille ominaiset työmenetelmät hieman perusteellisemmän tarkastelun kohteeksi.

6.1.1 Historialliset kivimuurit

Itä-Helsingissä muun muassa Stansvikin, Herttoniemen ja Vuosaaren kartanopuistoja reunustaa osin historiallinen kivimuri. Kivimuurit ovat vaikuttava näky puistoissa ja ne tuovat puistonkäyttäjille pienen palan paikan historiaa. Muureille historiallista ilmettä tuo suuressa määrin kivien päällä ja saumojen koloissa kasvava sammalpeite. Sammalpeitteen lisäksi muureja kaunistavat paikoitellen maksaruohot, alvejuuret sekä saniaiset.

Vaikka historialliset kivimuurit saattavat näyttää siltä, etteivät ne vaadi minikäänlaisia hoitotoimenpiteitä, tulee niidenkin kuntoa ylläpitää erinäisin työmenetelmin. Jotkut puistonkäyttäjistä hämmästelevätkin nähdessään työntekijän tekemässä kivimuurille säännöllisiä hoitotoimenpiteitä. Totuus kuitenkin on, etteivät muurit säily rikkaruohottomina ilman asianmukaista ylläpitoa.

Itä-Helsingin historiallisilla kivimuureille halutaan siis kasvavan sammalta, alvejuuria, maksaruohoja ja saniaisia. Näin ollen kaikki muu muurilla esiintyvä kasvillisuus luetaan rikkaruohoiksi. Rikkaruohojen kasvualustana toimivat usein sammalpeite sekä kivien kolot, joihin on kerääntynyt lehtiä tai muuta orgaanista aineista. Jos poistettava rikkaruoho kasvaa sammalpeitteellä, on kasvi poistettava muurilta varoen niin, ettei sammalpeitettä lähde mukana.

Historiallisten kivimuurien välittömässä läheisyydessä kasvaa usein suurta ja vanhaa puustoa. Tästä johtuen kivimuurin päälle ja kivien koloihin kertyy paljon lehtiä ja pieniä risuja. Lehdet ja risut eivät kaunista muurien ilmettä, joten ne poistetaan muurilta ensinnäkin esteettisistä syistä. Lisäksi kaikki muurilla esiintyvä ylimääräinen orgaaninen aines muodostaa rikkaruohoille otollista kasvualustaa. Lehdet ja risut poistamalla ehkäistään siis myös osaltaan muurin rikkaruohottumista.

Kaikki muurin ylläpitotoimenpiteet tehdään varovasti käsin, eikä työnteon apuna käytetä esimerkiksi lehtipuhaltimia. Sammalpeitteen ja muiden säilytettävien kasvien lisäksi töitä tehdessä pitää varoa muurin muodostavia kiviä. Osa kivistä saattaa olla heikosti kiinnittyneenä, minkä johdosta muurin ylittämistä tai siihen nojailua tulee välttää. Kivimuurien ylläpito tulee ennen kaikkea hoitaa niiden historiaa kunnioittaen suorittamalla hoitotoimenpiteet hätiköimättä ja huolella. Liitteenä oleva selvitys pitää sisällään kuvalliset ohjeet kivimuurien hoitotoimenpiteistä.

6.1.2 Kivituhkakäytävät ja hiekka-alueet

Osaa kartanopuistojen historiallisista kivimuureista reunustaa ylläpitoa helpottava hiekkakaistale. Hoitotöiden helpottumisen lisäksi hiekkakaistale vaikuttaa positiivisella tavalla muurin ulkonäköön. Kaistaleen ansioista heinä ei kasva aivan muurin tyvessä kiinni, mistä johtuen historiallisen kivimuurin habitus

pääsee paremmin oikeuksiinsa. Hiekkakaistaleen leveyttä ylläpidetään säännöllisesti kasvinsuojeluaineella. Työtapaselvityksessä olevat kuvat selventävät osaltaan hiekkakaistaleen luonnetta.

Kivimuurien lisäksi kartanopuistojen historialliseen ilmeeseen vaikuttavat suuresti kartanorakennusten läheisyydessä olevat kivituhkakäytävät. Historiallista ilmettä käyttävät tuovat puistoihin kumpumaisuudellaan. Tällöin käyttävät ovat siis poikkileikkaukseltaan ikään kuin kaarevia. Käytäviä ylläpidetään kumpumaisina haravoiden, ja työssä tulee keskittyä erityisesti käytävän ja viereisen nurmialueen rajapintaan. Kivituhkaa ei tule työnteon yhteydessä siirtyä lainkaan viereiselle nurmelle, eikä vastaavasti nurmella olevaa orgaanista ainetta kivituhkakäytävälle. Edellisten tiivistettyjen kuvausten lisäksi kivituhka-alueiden hoitotoimenpiteet on selitetty liitteenä olevassa selvityksessä perusteellisemmin. Tärkeimpiä asioita, joihin ylläpidossa tulee kuitenkin keskittyä, ovat käytävän kumpumaisuus sekä nurmen ja kivituhkan rajapinta. Kun edellä mainitut huomiot ovat kunnossa, vaikuttaa se huomattavalla tavalla koko puiston yleisilmeeseen.

Kivimuurien lisäksi sammalpeite sopii myös joissain kartanopuistoissa kivituhkapinnoitteelle. Sammalpeite lisää kohteesta riippuen kivituhkakäytävän historiallista olemusta, eikä sitä näin ollen ylläpitotöiden yhteydessä poisteta. Kivituhkakäytävällä olevalla sammalpeitteellä kasvava muu kasvillisuus luetaan kuitenkin rikkaruohoksi.

Kartanopuistojen kivituhka-alueiden hoidossa uhrataan eniten aikaa juuri kartanorakennusten lähistöllä olevien käytävien hoitoon. Suurimmat Itä-Helsingin kartanopuistoista, kuten Herttoniemen kartanopuisto, pitävät sisällään myös hieman etäämmällä olevia metsäisiä käytäviä. Näiden käytävien hoidossa ei noudateta kuitenkaan samoja periaatteita kuin kartanorakennusten merkittäville kivituhkakäytävillä. Syrjäisempiä käytäviä ylläpidetäänkin pääasiassa puhaltamalla, eikä niiden kumpumaisuus ole niin välttämätöntä.

6.1.3 Kulttuurihistoriallisesti arvokas kasvillisuus

Herttoniemen barokkipuisto pitää sisällään kulttuurihistoriallisesti arvokasta kasvillisuutta, johon kuuluu suurena osana puistossa kasvavat syreenipensasaidanteet. Barokkipuiston syreenien lisäksi kartanon edustaa koristaa muutama yksittäinen pallon muotoon leikattava syreeni. Käytännön ohjeet syreenien leikkaukseen on annettu liitteenä olevassa selvityksessä.

Muotopuutarhan pitkänomaisessa syreeniaidanteessa kasvaa harvinaista 'Prince Nottger' -lajiketta, minkä johdosta olemassa oleva syreenikanta säilytetään eikä kasvustoon tuoda muualta uusia taimia. Syreeniaidanteet hoidetaan kapeahkoina ja kukkivina aidanteina, ja niille annetaan leikkausten avulla tilaa kasvaa laajemmiksi. (Rossing 2009, 22.)

Syreenipensaat leikataan vuosittain kukinnan jälkeen ja syksyllä niin, etteivät ne haittaa merkittävästi käytävällä liikkumista. Kesällä suoritettava leikkaus on runsaampi verrattuna syksyn leikkaukseen, joka on pääasiassa siistimistä. Aidanteita nuorennetaan joka kolmas vuosi leikkaamalla niistä vanhimpia runkoja pois niin, että pensaiden volyymi pysyy kolmen vuoden kiertokulussa suunnilleen samana. Tällä tavoin nuorentamalla pensaita jatkuvasti vältetään radikaleilta ja suuremmilta leikkaustoimenpiteiltä. (Rossing 2009, 22.)

Syreeniaidanteinen lisäksi barokkipuisto pitää sisällään historiallisia pionipenkkejä, joita hoidetaan muun muotopuutarhan kasvillisuuden tavoin hoitoluokan A1 mukaan. Penkit uusittiin vuonna 2009 samasta pionikannasta. Pionien kasvualustassa kasvaa kauttaaltaan muun muassa tähtimöä, keltamaksa-ruohoa sekä niittyhumalaa. Pionien hoitoon on laadittu erillinen hoito-ohje, joka sisältää pääasiassa tietoa lannoituksesta ja kalkituksesta. (Rossing 2009, 22.)

Pionipenkien lisäksi myös muiden kartanopuistojen perennapenkit saattavat sisältää historiallisesti arvokkaita kasvilajeja. Muun muassa tämän johdosta liitteenä olevassa selvityksessä on painotettu sitä, että kitkiessä tulee aina olla varma poistettavasta kasvilajista. Jos jotain perennapenkin kasvilajia ei varmasti tunnista rikkaruohoksi, tulee se jättää koskemattomana kasvamaan.

6.1.4 Niityt ja heinäseipäät

Kartanopuistojen ohella Staran kartanoyksikkö hoitaa monia maisemallisesti arvokkaita Itä-Helsingin arvoniittyjä. Hoidettavat arvoniityt sijaitsevat Porvarinlahdella, Mustikkamaalla, Mustikkamaellä, Uussillanpuistossa, Linnavuorella, Talosaarella, Villa Furuvikilla, Villa Tefkellä, Matosaarella ja Kipparvuorella. Ylläpidettäviin niittyihin kuuluu lisäksi kartanopuistojen sisällä olevia niittyjä, joita ei ole luokiteltu arvoniityiksi. Niittotöissä käytetään nykyaikaisten niittokoneiden lisäksi myös perinteisiä työtapoja. Perinteisistä työmenetelmistä viikatteella työskentely sekä heinän nostaminen seipäälle keräävät erityisen paljon positiivista palautetta puistonkäyttäjiltä.

Niittomenetelmistä viikatteella niitto herättää erityisesti vanhempien puistonkäyttäjien keskuudessa arvostusta ja nostattaa pintaan kultaisia lapsuusmuistoja. Monen mielestä on ihastuttavaa, että vielä nykyäänkin tehdään töitä mekaanisesti käsivoimin, vaikka samaan hommaan olisikin tarjolla sitä varten kehitetty kone.

Viikatteella ei kuitenkaan ole tarkoitus niittää laajoja arvoniittyjä, vaan kyseiset kohteet jätetään suosiolla koneilla työstettäväksi. Alueita, jotka ovat sopivia viikatteella niittoon, ovat muun muassa koneille liian jyrkät rinteet, kohteesta riippuen tietynlaiset rantaniityt, kivituhkakäytävien niittymäiset reunukset sekä historialliset puukujanteet.

Niitetystä heinästä tehdään heinäseipäitä arvonniittyjen sijasta usein kartanopuistojen sisäisille niityille, joiden ohi kulkee runsaasti ihmisiä. Kartanopuistojen niityillä seisovat heinäseipäät luovat kohteisiin tietynlaista maalaisromanttista tunnelmaa, ja osaltaan juuri tästä syystä seipäistä saadaan paljon positiivista palautetta puistonkäyttäjiltä. Ihmisiä viehättävät nykyään vanhan ajan tuntu sekä työtavat, joita käytettiin myös menneinä aikoina. Heinäseipäiden tekoprosessin lisäksi myös valmiit ja kauniisti ympäristöönsä sopivat seipäät herättävät monesti ohikulkijoiden kiinnostuksen.

Itä-Helsingin niityillä käytettävät työmenetelmät kuvataan yksityiskohtaisemmin liitteenä olevassa selvityksessä, minkä johdosta niitä ei tässä yhteydessä tämän perusteellisemmin käsitelty. Selvityksessä kerrotaan kirjallisten ohjeiden sekä kuvien avulla asioita, jotka pitää ottaa huomioon viikatteella tai koneella niitettäessä, niittojätettä haravoitaessa ja kuljetettaessa pois, heinäseipäitä tehtäessä sekä ylläpidettäessä perinteistä niittykasvillisuutta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Ensisijaisesti tekemäni selvitys Itä-Helsingin historiallisten kartanopuistojen työtavoista hyödyttää kartanoyksikön tulevia ja nykyisiä työntekijöitä. Koska kartanopuistojen ylläpito on kausiluontoista, on työntekijöiden vaihtuvuus suhteellisen suurta ja nuorten kesätyöntekijöiden osuus ajoittain huomattava. Kuvallinen ja helppolukuinen työtapselvitys on varmasti mieluisa erityisesti nuorille ja alalla kokemattomille, joilla ei vielä ennestään ole tietoa kartanopuistojen työtavoista. Tekemäni selvitys tulee luultavasti toimimaan suurissa määrin ainakin uusien työntekijöiden perehdytysmateriaalina.

Selvityksen ohjeet perustuvat siis suurelta osin siihen tietotaitoon, jota itse keräsin harjoittelujaksonei aikana. Esimieheni Pepita Palonen ei ollut opettamassa henkilökohtaisesti minulle kovinkaan montaa työmenetelmää hallinnollisten tehtäviensä vuoksi. Tästä johtuen perehdytyksen hoiti usein joku kartanoyksikön ryhmänvetäjistä. Näin ollen selvityksen teoria perustuu melko pitkälti juuri ryhmänvetäjien sisäistämiin tapoihin hoitaa kyseiset ylläpitotehtävät. Selvityksen kirjallisen osuuden valmistuttua, lähetin tuotoksen luonnollisesti Paloselle arvioitavaksi. Selvityksen muutamasta kohdasta kävi ilmi, että joidenkin työtehtävien toimintamallissa on Palosen mielestä hieman hiottavaa. Selvityksessä olleiden virheellisten kohtien perusteella Palonen pystyi korjaamaan kyseessä olevien työtehtävien suoritustavat oikeellisiksi myös käytännössä antamalla rakentavaa palautetta työntekijöille.

Selvityksessä esitellään kuvien avulla ne työmenetelmät, jotka sijoittuvat harjoittelujaksolleni toukokuun alustan syyskuun alkuun. Kartanopuistoissa on luonnollisesti vielä monia syksyisin sekä keväisin sovellettavia työmenetelmiä, joita minun ei ollut mahdollista kuvata määräämällisen työsuhteeni takia. Kirjallisissa ohjeissa mainitsin lyhyesti myös joitain kevät- ja syyshoitotöitä, mutta perusteellinen ohjeistus ja havainnollistavat kuvat puuttuvat edellä mainitun syyn takia. Tekemääni selvitystä voisi näin ollen kehittää jatkossa kattamaan

myös kartanopuistojen hoitotyöt, jotka rajautuvat harjoittelujaksoni ulkopuolelle.

Vaikka kuvissa pyrittiin siihen, että ne pitäisivät sisällään työntekijän suorittamassa työtehtäväänsä oikeilla työvälineillä, ei työntekijän saaminen kuvaan kuitenkaan tilanteesta riippuen aina ollut mahdollista. Muut työntekijät saattoivat esimerkiksi olla poissa näköpiiristä tai työpari saattoi juuri suorittaa työtehtävää, joka olisi ollut hankala keskeyttää kuvan oton ajaksi. Lisäksi kunkin kartanopuiston hoitotyöt tehtiin ajoittain melko nopealla aikataululla, jotta päivän aikana ehdittiin hoitaa kaikkien suunniteltujen kohteiden työtehtävät. Pienessä kiireessä ei myöskään näin ollen aina ollut mahdollista saada työntekijää kuvaan, jotta aikataulusta ei jäätäisi jälkeen. Jos työtavan havainnollistamisen kannalta ei ollut aivan välttämätöntä saada työntekijää mukaan kuvaan, otin kuvailemissani tilanteissa otoksen pelkämästä työvälineestä kyseissä työkohteissa. Näin ollen joidenkin selvityksessä esiintyvien kuvien päivittäminen voisi olla tulevaisuudessa aiheellista.

Lisäksi selvityksestä puuttuu myös joitain Tullisaaren ja Herttoniemen kartanopuistoille ominaisia työmenetelmiä, koska kyseiset kohteet eivät kuuluneet ryhmälle, jossa työskentelin harjoittelujaksollani. Tämän seurauksena jotkin Herttoniemeä tai Tullisaarta käsittelevät huomiot jäävät selvityksessäni vain maininnan tasolle. Esimerkiksi Herttoniemen barokkipuiston ylläpitoon liittyviä omaleimaisia käytänteitä, joihin en päässyt harjoittelujaksollani tutustumaan. Tästä johtuen muun muassa barokkipuiston historiallisten käytävien ja pionipenkien hoidon kuvallinen ja kirjallinen dokumentointi olisi hyödyllinen lisä selvitykseeni.

Selvitystä on tarpeen vaatiessa helppo täydentää ja päivittää. Lisäksi päivitystyöhön on mutkatonta ryhtyä, kun selvityksessä on jo valmiina toimiva rakenne, jota voi soveltaa esimerkiksi mahdollisten syys- ja kevättöiden kuvauksessa. Kaiken kaikkiaan työni on kuitenkin ensimmäinen laatuaan, ja se on aloittanut arvokkaan työn Itä-Helsingin historiallisten kartanopuistojen työtapojen dokumentoinnissa. Kartanovastaava Palosen mukaan tärkeimpänä tehtävänä on säilyttää kartanopuistot yhtä kauniina myös tulevien sukupolvien ihailtavaksi. Tämän tavoitteen toteutumisessa selvitykseni tulee ehdottomasti olemaan suuressa roolissa.

LÄHTEET

Aalto, A. 2012. Itä-Helsingin kulttuuripuiston kehittämissuunnitelma. Helsinki: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Heikkilä, K., Borg, P., Tarvainen, A. 1996. Ketojen ja niittyjen hoito-opas, Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto.

Helsingin yhteisjärjestö JHL ry:n www-sivut. Kulosaaren kartano. Viitattu 7.10 2015.

<http://hyj.jhlyhdistys.fi/kulosaaren-kartano/>

Ilonen, K., Virtanen T. 2006. Herttoniemen ja Roihuvuoren viheraluesuunnitelma 2006-2015. Helsinki. Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Jyty Helsinki ry:n www-sivut. Stansvikin kesäkoti. Viitattu 7.10 2015.
<http://www.jytyhelsinki.fi/stansvik.php>

Kailari, K. 2005. Maalaismaisemista Itä-Helsingiksi, Helsinki: Itä-Helsingin Kulttuuriseura ry.

Partanen, H. 2012. Niityt ja maisemapellot: hoidon kriteerit ja työohjeet, Helsinki: Viherympäristöliitto.

Perälä, T., Liski, M., Ruoff, E., Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy 2012. Kartanopuistojen kunnostuksen työtapoja Helsingissä, Helsinki: Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Rossing, B. 2009. Herttoniemen kartanopuiston hoito- ja kehittämissuunnitelma vuosille 2011-2025, Helsinki: Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

SELVITYS ITÄ-HELSINGIN HISTORIALLISTEN KARTANOPUISTOJEN
TYÖTAVOISTA

Opinnäytetyön nimi





ITÄ–HELSINGIN HISTORIALLISTEN KARTANOPUISTOJEN TYÖTAVAT

Säilytetään
kauniit ja
historiallisesti
arvokkaat
kartanopuistomme
yhtä vaikuttavina
kulttuurikohteina
myös tulevien
sukupolvien
ihailtaviksi.

[Heini Tarsa](#)

Stara, KTY, Hoito
3, kartanoyksikkö

SISÄLLYSLUETTELO

| | |
|--|----|
| Esipuhe | 3 |
| 8100 Puhtaanapito | 3 |
| Roskien poisto | 3 |
| Roska-astioiden tyhjennys | 4 |
| 8200 Rakenteet | 4 |
| Rikkakasvien kitkeminen kivimuureilta | 4 |
| Kivituhkakäytävien haravointi..... | 4 |
| Kivituhka-alueiden ja käytävien puhaltaminen..... | 5 |
| Kivituhkakäytävälle muodostuneiden vaurioiden korjaus..... | 6 |
| Kivituhka- ja hiekka-alueiden käsittely kasvinsuojeluaineella | 6 |
| Kivituhka-alueiden siistiminen heiluriharalla | 8 |
| Portaiden ja kiveysalueiden harjaus..... | 8 |
| Vesikourujen puhdistukset..... | 9 |
| Kohdekohtaiset hoitotoimenpiteet | 9 |
| Vuosaaren ympyräpenkkien hiekka-alueet..... | 9 |
| Vuosaaren kartanon historiallista kivimuuria reunustava hiekkakaistale | 9 |
| 8300 Varusteet ja kalusteet | 9 |
| Varusteiden ja kalusteiden puhdistustyöt..... | 9 |
| Kalusteiden paikalleen kuljetus ja varastoon vienti | 10 |
| 8400 Niityt..... | 10 |
| Niittotyöt..... | 10 |
| Koneella niitto | 11 |
| Viikatteella niitto | 14 |
| Niittojätteen haravointi | 16 |
| Niittojätteen poiskuljetus | 17 |
| Heinäseipäiden teko | 18 |
| Niityllä kasvavan vesakon torjunta | 20 |
| Perinteisen niittykasvillisuuden ylläpitäminen | 21 |
| 8500 Nurmikot..... | 21 |
| Kevät- ja syyskunnostustyöt | 21 |
| Nurmikonleikkaus..... | 22 |
| Kanttaus | 23 |
| 8600 Pensaat, köynnökset..... | 23 |
| Lannoitukset | 23 |
| Leikkaukset..... | 24 |

| | |
|--|----|
| Istutukset..... | 25 |
| Kitkeminen kaniverkkojen sisältä..... | 26 |
| Kevät- ja syyskunnostustyöt..... | 26 |
| Tautien ja tuholaisien torjuntatyöt..... | 26 |
| 8700 Puut..... | 27 |
| Istutukset..... | 27 |
| Tukemiset..... | 27 |
| Leikkaukset..... | 28 |
| Kitkeminen kaniverkkojen sisältä..... | 28 |
| Metsäalueella kasvavan vesakon torjunta..... | 29 |
| Myrskykierrokset..... | 29 |
| 8800 Perennat..... | 29 |
| Rajaukset..... | 29 |
| Paikkausistutukset..... | 29 |
| Lannoitukset..... | 30 |
| Tukemistyöt..... | 30 |
| Kastelut..... | 30 |
| Rikkakasvien torjuntatyöt..... | 31 |
| Leikkaus- ja siistimistyöt..... | 31 |
| 8900 Kausikasvit..... | 32 |
| Rajaukset..... | 32 |
| Istutukset..... | 32 |
| Lannoitukset..... | 34 |
| Tukemistyöt..... | 34 |
| Kastelut..... | 34 |
| Rikkakasvien torjuntatyöt..... | 35 |
| Leikkaus- ja siistimistyöt..... | 35 |
| Tulppaanien sipuleiden kuivatus..... | 36 |
| 8999 Kanit..... | 36 |
| Verkkojen asennukset ja poistot..... | 36 |
| Vieraslajit..... | 37 |

ESIPUHE

Tämä teos on kirjallinen selvitys työtavoista, joita käytetään Itä-Helsingin historiallisissa kartanopuistoissa, arvonniityillä sekä rauniopuutarhoissa. On ensiarvoisen tärkeää, että työtavoista on olemassa kirjallinen esitys, jotta edellä mainitut kohteet saadaan säilytettyä samoja työtapoja käyttäen yhtä vaikuttavina myös tuleville sukupolville. Teoksen kirjallista osuutta tukevat työvaiheita selventävät kuvat. Aihealueiden numerointi ja jaottelu perustuvat kartanoyksikössä käytettävän tuntikirjanpidon linjauksiin.

Tämä selvitys on osa hortonomiksi opiskelevan Heini Tarsan opinnäytetyötä. Tarsa työskenteli Staran KTY Hoito 3 kartanoyksikössä puistotyöntekijänä kauden 2015 aikana, jolloin hän työn teon lomassa teki huomioita historiallisten kartanopuistojen työtavoista. Tämän selvityksen teoriapohja perustuukin näihin kauden aikana tehtyihin huomioihin. Teoksessa esiintyvät kuvat on otettu toukokuun alusta syyskuun alkuun sijoittuvalla ajanjaksolla kauden 2015 aikana.

Teos muokkautui lopulliseen muotoonsa kartanovastaava Pepita Palosen kehitysehdotuksiin perustuen. Luonnollisesti selvityksen teossa on hyödynnetty Palosen osaamista osittain myös kirjallisessa osuudessa teoriapohjaan liittyvissä kysymyksissä.

Kuvat: Heini Tarsa (kansikuva: Stansvikin kartano)

Teksti: Heini Tarsa

Teoriapohja: Heini Tarsa ja Pepita Palonen

8100 PUHTAANAPITO

ROSKIEN POISTO

Puistoalueiden siisteydestä huolehditaan keräämällä joka viikko niiden yleisilmettä merkittävästi heikentävät roskat roskatikulla jätessäkkiin. Puhtaanapitokierroksen jälkeen jätessäkki solmitaan, ja hävitetään sekajätteenä.

On myös hyvä muistaa, että yleisesti ottaen kaikki sekajätettä sisältävät jätessäkit solmitaan ennen kuin ne heitetään auton lavalle. Puutarhajätettä sisältävät säkit puolestaan jätetään lavalle avonaisiksi, koska vain säkkien sisältö on puutarhajätteenä soveltuva. Puutarhajätteen tyhjennyksestä jäljelle jääneet säkit otetaan uusiokäyttöön, mikäli niiden kunto niin sallii. Kun puutarhajätettä ja sekajätettä sisältävät säkit erottaa lavalla toisistaan helposti, sujuu jätteiden lajittelu päivän päätteeksi nopeasti.



Kuva 1. Mustikkamaa:
Puhtaanapitokierroksella roskat poimitaan roskatikulla jätessäkkiin.

Huom! Puistoalueilta mahdollisesti löydetyt huumeruiskut tulee välittömästi laittaa niille suunnattuun muovikoteloon, ja hävittää asianmukaisesti ongelmajätteenä.

ROSKA-ASTIOIDEN TYHJENNYS



Kuva 2. Vuosaaren kartano: Muurilla kasvava rikkaruoho poistetaan juurineen sammalpeitettä varten.

Puistoalueiden roska-astiat tyhjenetään säännöllisesti joka viikko, minkä jälkeen kerätty jäte hävitetään sekajätteenä.

Huom! Roska-astioita tyhjennettäessä on käytettävä viiltosuojahanskoja mahdollisesti jätteen seassa olevien huumeruiskujen takia.

8200 RAKENTEET

RIKKAKASVIEN KITKEMINEN KIVIMUUREILTA

Rikkaruohot kitketään muurilta juurineen niin, ettei muurin päällä kasvava sammalpeite vahingoitu. Samalla muurilta poistetaan enimmäkseen risut, lehdet sekä muu sinne kuulumaton orgaaninen aines.

Huom! Kasveja, jotka muurille kuitenkin saa jättää kasvamaan, ovat muun muassa maksaruoho, alvejuuri ja saniaiset. Edellä mainitut kasvit sopivat hyvin puistojen historialliseen miljööseen, ja tuovat muurille lisäarvoa.



Kuva 3. Maksaruoho kivimuurilla.



Kuva 4. Saniainen kivimuurilla.

KIVITUHKAKÄYTVIEN HARAVOINTI

Kartanopuistot sisältävät runsaasti kivituhkakäytäviä, mutta jokaista niistä ei kuitenkaan ole tarkoitus pitää siistinä haravoiden. Haravointi tulee pääsääntöisesti kyseeseen aivan kartanon läheisyydessä olevilla käytävillä sekä puiston pääkäytävillä. Esimerkiksi Herttoniemen kartanopuiston aivan metsäisemmät kivituhkakäytävät pidetään kunnossa pääasiassa lehtipuhaltimilla.

Kivituhkakäytäviltä poistetaan haravoinityössä sinne kuulumaton orgaaninen aines ja tasoitetaan samalla käytävällä mahdollisesti esiintyvät kuopat. Kuopat tulee tasoittaa muun muassa esteettisistä syistä, mutta myös siksi, että ne keräävät

orgaanista ainesta itseensä. Haravoitaessa käytetään pitkiä ja kevyitä vetoja, niin ettei kivituhkaa lähde mukaan. Käytävän sivustoilla olevat nurmialueet haravoidaan erityisen tarkasti noin puolen metrin levyiseltä osuudelta käytävästä katsoen. Nurmikaistaletta haravoitaessa kivituhkakäytävälle ei saa kulkeutua multaa, eikä vastaavasti kivituhkaa saa siirtyä nurmialueelle. Kun kivituhkakäytävän ja nurmialueen välinen rajapinta on siisti, vaikuttaa se positiivisesti koko puistoalueen yleisilmeeseen.

Käytäviä haravoitaessa edetään systemaattisesti, niin ettei haravointijätteestä muodosteta kasoja myöhemmin noudettavaksi. Haravointijäte kerätään saman tien mukana kuljetettavaan saaviin, jotta vältetään turhaa edestakaista liikettä. Kivituhkakäytävällä ympäriinsä olevat haravointijätekasat eivät ole myöskään kaunis näky puiston käyttäjiä ajatellen. Käytävien viimeistelyssä tulee muistaa, että historiallisten kartanopuistojen käytävät pyritään aina pitämään lievästi kumpumaisena.



Kuva 5. Stansvikin kartano: Käytävä viimeistellään kumpumaiseksi keskittyen samalla nurmen ja käytävän välisen rajapinnan siisteyteen (nurmelta siis kivituhka pois).

KIVITUHKA-ALUEIDEN JA KÄYTÄVIEN PUHALTAMINEN

Kivituhkakäytäviä puhallettaessa tulee vain roskien irrota maasta niin, ettei kivituhkapinnoitetta lähde mukana. Roskat puhalletaan käytävää rajaavan nurmialueen reunalle, josta ne on helppo lopuksi haravoida pois. Jos puhallusjätekasat muodostettaisiin kivituhkapinnoitteelle, lähtisi jätettä haravoitaessa todennäköisemmin kivituhkaakin mukaan. Lehtipuhaltimen käyttö on kuitenkin taitolaji, eikä ensikertalainen välttämättä hallitse konetta toivotulla tavalla. Tällöin työtä tehtäessä myös kivituhkaa saattaa lentää roskan mukana nurmikolle. Jos näin käy, roskat puhalletaan



Kuva 6. Kulosaaren kartano: Parkkipaikan työstettävässä päädyssä on runsaasti autoja, joten roskien poisto hoidetaan haravoiden, ei puhaltaen.

kauemmaksi nurmialueelle pienellä paineella niin, että vain kivituhka jää nurmen reunalle. Tällä tavoin kivituhka on helppo lopuksi puhaltaa nurmen reunalta takaisin kivituhkakäytävälle.

Isot kivituhka-alueet esim. parkkipaikat voidaan puhaltaa joko yksin tai porukalla yhtenä rintamana rivissä edeten. Parkkipaikalla ei saa kuitenkaan työskennellä lehtipuhaltimella, jos alueella on paljon pysäköityjä ajoneuvoja. Mikäli paikalla on vain muutama auto, voi työn suorittaa varovasti niin, ettei puhalleta lainkaan autojen läheisyydessä. Muilta osin kivituhka-alueiden puhaltamisessa noudatetaan samoja periaatteita kuin käytävienkin kanssa.

Huom! Puhallettaessa on käytettävä suojalaseja työskentelystä syntyvän pölyn ja muun lentävän roskan takia.

KIVITUHKAKÄYTÄVILLE MUODOSTUNEIDEN VAURIOIDEN KORJAUS

Kartanopuistojen kivituhkakäytävien kulutuspinnaan ilmestyy toisinaan käytön ja sääolosuhteiden seurauksena erinäisiä vaurioita, kuten kuoppia ja vesiuria. Kuoppia syntyy erityisesti puistojen kivituhkakäytävillä, joilla esiintyy runsaasti ajoneuvoilla ajoa. Paikkaustyössä kuopan reunat rikotaan ensin lapiolla, mikä estää osaltaan uuden kuopan muodostumista. Tämän jälkeen kuopat täytetään reilusti kivituhkalla. Uusi paikalle tuotu kivituhka voidaan tiivistää kuoppaan esimerkiksi jalan polkemalla tai autolla yli ajaen. Lopuksi korjatut alueet viimeistellään lanalla tasaisiksi.



Kuva 7. Strömsin kartano: Sadekelillä muodostuneiden vesiurien paikkauksessa rinteän alaosaan valunut kivituhka palautetaan takaisin rinteän yläpäähän.

Kalteville kivituhkapinnoille muodostuu puolestaan sadesäällä vesiuria veden virtauksen johdosta. Vesiurien paikkauksia suoritetaan kartanopuistojen ylläpitotehtävissä huomattavasti enemmän verrattuna kuoppien paikkaukseen. Jos kohteeseen mentäessä tiedetään, että edellisena päivänä on satanut runsaasti, on urien paikkaukseen tarvittavat välineet otettava lähes poikkeuksetta mukaan. Erityisen alttiita kohteita urien muodostumiselle ovat Ströms sekä Stansvikin kartanon edustan rannalle johtavat kivituhkakäytävät. Virtaava vesi kuljettaa rinteessä olevan käytävän yläpäästä kivituhkaa alemmas mukanaan, minkä johdosta käytävän alaosaan muodostuu runsaasti kivituhkakertymiä. Paikkaustyössä nämä kivituhkakertymät lapioidaan saaviin, ja kannetaan takaisin käytävän varrella oleviin vesiuriin paikkausmateriaaliksi. Uriin tuotu kivituhka tiivistetään mahdollisuuksien mukaan niin ikään jalan polkemalla tai autolla yli ajaen. Lopuksi käytävä viimeistellään siistiksi haravoiden.

KIVITUHKA-JA HIEKKA-ALUEIDEN KÄSITTELY KASVINSUOJELUAINEEILLA

Kasvinsuojeluaineiden käyttö tulee kyseeseen yleensä silloin, kun alueella ilmenee runsaasti rikkakasveja. Tällöin ei ole tarkoituksenmukaista ryhtyä poistamaan rikkoja heiluriharalla. Myrkkuruiskun kanssa työskenneltäessä on toimittava rauhallisesti ja huomioitava ympäristö erityisen tarkasti. Jos kivituhkakäytävää myrkyttäessä kohdataan puistonkäyttäjiä, lopetetaan työnteke hetkeksi niin, että käyttäjät saavat kävellä rauhassa ohi.

Kasvinsuojeluaineita käytettäessä suuttimen kupu pidetään mahdollisimman lähellä maan pintaa, ettei myrkyä leviä muualle ympäristöön. Kivituhka- ja hiekka-alueilla kasvinsuojeluaineella käsitellään pääasiassa kaikki pinnoitteella kasvavat rikkaruohot lukuun ottamatta sammaloituneita alueita. Sammaloituneet alueet sopivat kohteesta riippuen kartanopuistojen ympäristöön.

Kivituhkakäytävällä työskenneltäessä on oltava tarkkana, kun myrkytetään lähellä nurmen reunaa. Kasvinsuojeluainetta ei saa tällöin ruiskuttaa niin, että sen vaikutus ulottuu myös viereiseen



Kuva 8. Stansvikin kartano: Rannan lähellä on kasvinsuojeluaineesta riippuen poistettava rikkaruohot heiluriharalla myrkyttämisen sijaan.

nurmialueeseen. Sopiva turvaväli nurmen reunaan on noin 3cm. Jos asianmukaista turvaväliä ei noudateta, lopputuloksena voi olla keltainen nurmen reuna, mikä puolestaan heikentää merkittävästi puiston yleisilmettä.

Sääolosuhteet luovat omat rajoituksensa kasvinsuojelutöihin. Myrkyttäminen sateisella säällä on kiellettyä, koska tällöin kasvinsuojeluaine saattaa liueta veden mukana muualle ympäristöön aiheuttaen erinäistä vahinkoa. Erityisesti kaltevilla pinnoilla myös sateettomana hetkenä tehty kasvinsuojelu saattaa kellastuttaa läheistä nurmikkoa, jos myöhemmin samana päivänä sataa runsaasti.

Sääolosuhteiden lisäksi myös läheiset vesistöt on huomioitava kasvinsuojelutöitä tehtäessä. Lähellä rantaa myrkytettäessä on muistettava pysyä asianmukaisen metrimäärän päässä rantaviivasta. Rantojen suoja-alueen suuruus vaihtelee käytettävän aineen mukaan, joten suoja-aluevaatimukset tulee tarkistaa erikseen jokaisen kasvinsuojeluaineen kohdalla. Ranta-alueiden lisäksi Tullisaaren kartanopuistossa sijaitsevan leikkipaikan ympäristöä ei saa käsitellä kasvinsuojeluaineella. Rikkakasvit on poistettava edellä mainituilla alueilla heiluriharalla (kts. kivituhka-alueiden siistiminen heiluriharalla s.8) tai mekaanisesti muulla tavalla.

Kasvinsuojelutöissä työntekijän asianmukaiseen varustukseen kuuluvat kumisaappaat, pitkät työhousut, työtakki, suojalasit, lippalakki ja myrkytyshanskat. Lisäksi jokaisen kasvinsuojeluaineita käyttävän työntekijän on tutustuttava huolellisesti aineiden käyttöturvatiedotteisiin.

Huom! Myrkkynuiskua täytettäessä on ensin hyvä lisätä vesi, ja vasta tämän jälkeen kasvinsuojeluaine. Jos aine lisätään ensin, saattaa vahingossa liian kovalla paineella letkusta tuleva vesisuihku roiskuttaa kasvinsuojeluainetta säiliöstä ympäriinsä.



Kuva 9. Vuosaaren kartano: Kivituhkakäytävän reunaa myrkytettäessä käytetään asianmukaista varustusta. Lisäksi suuttimen kupu pidetään 3cm päässä nurmen reunasta.

KIVITUHKA-ALUEIDEN SIISTIMINEN HEILURIHARALLA

Kivituhka-alueet pidetään pääsääntöisesti siistinä poistamalla pinnoitteella esiintyvät rikkaruohot heiluriharalla. Heiluriharaa käytettäessä edetään patkka kerrallaan eteenpäin niin, että koko ajan syntyy valmista pintaa. Toisin sanoen, ensin harataan sopivan mittainen osa kivituhkakäytävästä, ja tämän jälkeen haravoidaan poistetut rikkaruohot saaviin. Haravoitaessa tulee välttää kivituhkan poistamista käytävältä rikkaruohojen mukana. Lopuksi käytävä viimeistellään haravoiden tasaiseksi ja lievästi kumpumaiseksi.



Kuva 10. Stansvikin kartano: Kivituhkakäytävällä oleva paikallinen esiintymä rikkaruohoja poistetaan heiluriharalla juurineen.



Kuva 11. Stansvikin kartano: Heiluriharauksesta syntynyt kasvijäte haravoidaan käytävältä pois ja käytävä viimeistellään siistiksi.

Tässäkin työtehtävässä on ajateltava puiston käyttäjiä. Myös käyttäjien kannalta on parempi edetä pienissä osissa, jolloin käytävälle ei muodostu rikkaruohokasoja ympäriinsä. Tällöin myös työvälineet on helpompi pitää koko ajan mukana ja poissa häiritsemästä ohikulkijoita.

Jos rikkaruohoja on vain paikallisesti ja harvakseltaan siellä täällä, on heiluriharaus hyödytöntä. Edellä kuvatussa tilanteessa rikkaruohot voi nyppiä käsin suoraan saaviin. Rikkaruohoja kivituhkakäytävältä nypittäessä on hyvä muistaa, ettei juuripaakusta pidä ravistaa multia pois. Tällöin käytävälle muodostuu uutta hyvää kasvualustaa seuraaville rikkaruohoille, mikä ei luonnollisesti ole toivottavaa.

PORTAIDEN JA KIVEYSALUEIDEN HARJAUS

Portaiden ja kiveysalueiden harjaus tulee kyseeseen lähinnä kooltaan pienemmissä kohteissa, joihin ei ole järkevää ottaa lehtipuhallinta mukaan. Ennen harjaukseen ryhtymistä tulee kyseessä olevista rakenteista poistaa rikkaruohot, jotta lopputuloksesta tulee mahdollisimman siisti.

VESIKOURUJEN PUHDISTUKSET

Vesikouruista poistetaan kaikenlainen roska, irtohiekkä ja erityisesti syysaikaan lehdet, jotta vesi pääsee virtaamaan esteettömästi kourua pitkin. Kourun tukkeutuessa vesi vahingoittaa puolestaan kivituhkakäyväviä ja muita ympärillä olevia rakenteita, mikä taas aiheuttaa turhaa lisätyötä. Luonnollisesti kouruista tulee puhdistuksen myötä myös siistimmän näköiset, ja erityisesti Aino Ackten huvilan yhteydessä olevan kourun kaunis muotokieli pääsee paremmin oikeuksiinsa.

KOHDEKOHTAISET HOITOTOIMENPITEET

VUOSAAREN YMPYRÄPENKKIEN HIEKKA-ALUEET

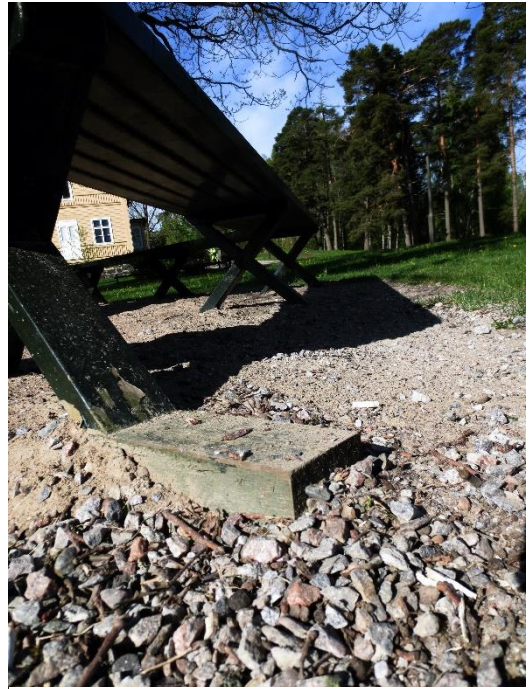


Kuva 13. Vuosaaren kartano: Kivimuuria reunustava hiekkakaistale käsitellään kasvinsuojeluaineilla.

Hiekka-alueille syntyneet kuopat tasoitetaan, ja suurimmat kivet kerätään pois. Lisäksi alueilta haravoidaan oksat sekä muu sinne kuulumaton orgaaninen aines pois, minkä jälkeen alueet viimeistellään haravoiden tasaisiksi. Lisäksi mahdollisesti hiekan alta paljastuneet penkkien maanalaiset tukilankut peitetään.

VUOSAAREN KARTANON HISTORIALLISTA KIVIMUURIA REUNUSTAVA HIEKKAKAISTALE

Hiekkakaistaleelta poistetaan rikkaruohot pääasiassa myrkyttämällä (kts. kivituhka- ja hiekka-alueiden käsittely kasvinsuojeluaineella s. 6). Kaistaleen leveys pyritään säilyttämään samana, jotta se helpottaa jatkossakin ylläpitöitä. Muurin vierestä ei tällöin tarvitse siimata, ja myös päältä ajettavalla ruohonleikkurilla työskentely muurin vieressä on vaivattomampaa. Tämän lisäksi hiekkakaistale tuo historiallisen muurin habituksen paremmin esille, kun nurmialue ei ulotu aivan muurin alimpiin kiviin asti.



Kuva 12. Vuosaaren kartano: Maan alta paljastunut ympyräpenkin tukilankku vaatii hoitotoimenpiteitä.

8300 VARUSTEET JA KALUSTEET

VARUSTEIDEN JA KALUSTEIDEN PUHDISTUSTYÖT

Keväisin talvisäilöstä otetut penkit pestään huolellisesti ennen käyttöönottoa. Penkit pestään pelkällä vedellä rättejä käyttäen, eikä puhdistustyössä käytetä esimerkiksi juuriharjoja, koska ne voivat vahingoittaa arvokkaiden penkkien maalipintaa. On myös tärkeää muistaa vaihtaa pesuvesi

riittävän usein, jotta pesuvesi itsessään ei liikaa penkkien pintaa. Lopuksi penkit kuivataan huolellisesti puhtailla räteillä.

Ylläpitoon kuuluvassa säännöllisessä pesussa penkit pyyhitään puhtaiksi kosteilla räteillä, ja ulkoilman annetaan hoitaa kuivaus.

KALUSTEIDEN PAIKALLEEN KULJETUS JA VARASTOON VIENTI

Kevätpesun jälkeen penkit kuljetetaan puistoihin omille paikoilleen. Penkkien nostaminen auton lavalle vaati vähintään kaksi työntekijää. Koska penkit ovat melko painavia, on niitä nostettaessa syytä pitää mielessä työergonomia; nosto tapahtuu niin sanotusti jaloilla, ei selällä! Lisäksi penkit tulee sitoa lavalle asianmukaisesti kuljetuksen ajaksi.

Syksyisin penkit tuodaan talvisäilöön Tullisaaren varastoon. Talvisin esimerkiksi lumi ja kosteus huonontaisivat penkkien kuntoa merkittävästi. Sääolosuhteiden lisäksi varastosäilytys suojaa penkkejä myös puistoissa esiintyvältä ilkevallalta. Penkkejä ei kuitenkaan kevätpesun tavoin tarvitse puhdistaa syyssäilöön viennin yhteydessä, koska ne keräävät joka tapauksessa talven aikana varastossa pölyä.



Kuva 14. Vuosaaren kartano: Penkit pestään säännöllisesti puhtaalla vedellä.

8400 NIITYT

NIITTOTYÖT

Ennen niittotöihin ryhtymistä on arvioitava monia työhön vaikuttavia tekijöitä, jotka osaltaan määräävät arvonniittyjen oikean niittoajankohdan. Merkittävimpiä edellä mainittuja tekijöitä ovat vallitsevat sääolosuhteet sekä se, missä vaiheessa toivotun niittylajiston kukinta on. Arvonniityillä niittoja ei kuitenkaan saa missään nimessä aloittaa ennen elokuuta. Kartanopuistojen sisäisillä



Kuva 15. Herttoniemen kartanopuiston niitty: Sääolosuhteet ovat otolliset niiton aloitukselle.

niityillä puolestaan niittojen ajankohdassa tulee huomioida pesintäaika, jolloin niittoja ei saa aloittaa.

Säiden kannalta paras ajankohta niitolle olisi mahdollisimman pitkä sateeton ajanjakso. Niittäminen itsessään on sateella huomattavasti raskaampaa, koska heinä ja muu niittykasvillisuus on tällöin luonnollisesti painavampaa. Kun työ on raskasta, se myös vie enemmän aikaa, eikä työ tästä johtuen ole sadesäällä myöskään



Kuva 16. Herttoniemen kartanopuiston niitty: Sateettomana päivänä niittojätteen haravointi sujuu nopeasti. Kyseisellä niityllä niittojäte nostetaan seipäille puistonkäyttäjää ilahduttamaan.

ylipäättänsä pitäisi haravoida, vaan sen pitäisi antaa ensin hieman kuivahtaa. Heinän kuivuttua voidaan se arvoniitystä riippuen kerätä kasoihin, ja kuljettaa pois tai nostaa kauniisti seipäille.

Säiden lisäksi niittoajankohtaan vaikuttaa niitylajiston kukinta. Pääsääntöisesti niitot aloitetaan vasta silloin, kun niittykasvillisuus on ehtinyt kukkia, ja levittää siemenensä. Arvoniityillä, joilla on harvakseltaan pieniä ryhmiä niitylajistoa vielä kukassa, voidaan niitto kuitenkin aloittaa, ja jättää vain kyseiset kukassa olevat ryhmät niittämättä.

KONEELLA NIITTO

Niittokoneilla niitetään arvoniityt, jotka ovat liian suuria viikatteella niitettäviksi. Lähes kaikki niitettävät arvoniityt ovat kuitenkin niin laajoja alueita, että käytännössä koneet otetaan aina mukaan varsinaisina niittopäivinä. Käytössä olevat koneet (solo, ferrari ja reformi) vaihtelevat kooltaan ja tehokkuudeltaan. Reformi on edellä luetelluista koneista suurin ja tehokkain, solo puolestaan pienin. Mukaan otettavia koneita päätettäessä tulee miettiä ensinnäkin arvoniityn laajuutta. Esimerkiksi Kipparvuorella niittotyössä riittää aivan hyvin kaksi soloa, kun taas Talosaaren arvoniityllä tarvitaan kaikkia koneita.



Kuva 17. Ylistalon niitty: Kukassa olevat niitylajiston kasvit jätetään niittämättä niin kuin kuvassa olevalle päiväkkakararyhmälle on tehty.

kustannustehokasta. Lisäksi kasvillisuus painuu sateen vaikutuksesta, jolloin osa heinänkorsista saattaa jäädä niittämättä, eikä niittojäljestä näin ollen tule parasta mahdollista.

Niittämisen lisäksi myös haravointi vaikeutuu sateisena päivänä. Arvoniityalueiden ollessa monesti hyvin laajoja saatetaan niittojätteen haravointi aloittaa vasta niiton jälkeisenä päivänä. Tästä johtuen mahdollisimman pitkä sateeton ajanjakso on toivottava niittotöihin ryhdyttäessä. Niittämiseen verrattuna haravointi on vielä moninkertaisesti raskaampaa heinän ollessa märkää. Märkää heinää ei

Koneet tulee aina kiinnittää lavalle liinoilla asianmukaisesti niin, etteivät ne pääse kuljetuksen aikana liikkumaan. Koneen nostaminen lavalle vaatii koneen koosta riippuen kahdesta kolmeen työntekijää. Myös niittokoneiden nostossa on muistettava oikea nostotekniikka tapaturmien välttämiseksi! Reformi on niittokoneista ainoa, joka siirretään auton lavalle ramppien avulla.

Isoilla arvoniiytyillä työnteko aloitetaan usein jo heti aamusta. Tällöin niityllä on usein vielä aamukastetta, joka painaa niittykasvillisuutta hieman kumoon, ja tekee siitä jonkin verran painavampaa. Näin ollen aamuiset niittotyöt kannattaa aloittaa mahdollisuuksien mukaan arvoniihtyn osasta, jolla kasvaa kaikkein kevyintä ja hienointa heinää. Päivän edetessä aamukaste ehtii kuivua muualta, ja niittoa voidaan jatkaa normaalisti.

Arvoniihtyt vaihtelevat haastavuudeltaan, ja pitävät sisällään puisia, kivisiä, kaltevia tai muulla tavalla haastavia alueita. Periaatteena on, että soloilla niitetään kaikki edellä kuvatut haastavat kohdat, jolloin isoimmille ja samalla vaikeimmille käsiteltäville niittokoneille jää mahdollisimman tasaiset ja esteettömät alueet hoidettavikseen.

Kun soloilla niitetään haastavia alueita, on jatkuvasti oltava valppaana, ja huomioitava mahdollisia edessäpäin olevia esteitä. Esimerkiksi korkean heinän seassa olevat matalat kivet on hyvin hankala huomata niittokoneella ajettaessa. Kivet tulee kuitenkin parhaansa mukaan yrittää väistää, ettei niittokoneen terä vahingoitu. Niityillä olevien kallioalueiden ympärykset tulee suosiolla niittää viikatteella.



Kuva 18. Herttoniemen kartanopuiston niitty: Kallioiset alueet niitetään viikatteella varoen samalla kalliolla mahdollisesti kasvavia maksaruohoja ja orvokkeja.

Puiden ympärillä työskennellessä on taas varottava, ettei niittokoneen terä aiheuta vahinkoa puun runkoon.

Vahinkojen välttämiseksi puun rungon ja niittokoneen terän väliin jätetään niin suuri kaistale, ettei terä

varmastikaan osu puuhun. Puiden ympärykset viimeistellään joka tapauksessa lopuksi viikatteella tai ruohosaksilla, joten senkään takia ei ole aiheellista ajaa liian läheltä puun runkoa.

Tiettyyn pisteeseen asti myös arvoniihtyjen kaltevat pinnat niitetään soloilla. Jos työskennellessä kuitenkin yhtään tuntuu siltä, että kone lähtee kallistumaan, on työtä turha jatkaa. Tällaisia kaltevuudeltaan liian jyrkkiä alueita ovat esimerkiksi ojan pientareet, ja ne kannattaa suosiolla jättää kolmioterialla viimeisteltäviksi. Kolmioterialan lähellä työskennellessä tulee pitää riittävä turvaväli koneen käyttäjään. Koska terä saattaa lennättää ympäristöönsä muun muassa teräviä oksan palasia, on ympärillä työskentelevien ihmisten etäisyys koneeseen oltava vähintään 15m. Turvaväliä tulee ehdottomasti noudattaa myös muissa töissä, joissa käytetään kolmioterialla.



Kuva 19. Herttoniemen kartanopuiston niitty: Soloilla niitettäessä heinä potkitaan niittolinjalta pois.

Kaltevuuden lisäksi myös niittokasvillisuuden takkuisuus (esim. hiirenvirnat) saattaa vaikeuttaa soloilla niittoa. Kasvillisuuden ollessa takkuista niittojätteen sivulle potkiminen on vaikeaa ja jopa vaarallista. Takkuiset alueet tuleekin näin ollen jättää isompien koneiden hoidettaviksi.

Niittokoneesta riippuen työnteossa sovelletaan eri niittotaktiikoita. Soloilla työskenneltäessä niitetty heinä potkitaan niittolinjalta sivuun samaa tahtia, kun edetään niittokoneella. Tällöin kaatunut heinä ei estä niittolinjan reunan näkemistä, kun linjaa käännytään ajamaan takaisin päin vastakkaiseen

suuntaan. Tämän lisäksi myös mahdolliset niittämättä jääneet heinätupot nähdään paremmin niittolinjaa takaisinpäin ajettaessa. Soloilla ajetaan aina niin sanotusti vain puolikkaalla terän mitalla kerrallaan, jolloin niittolinjat limittyvät. Tällöin jokainen niittolinja ajetaan periaatteessa kahteen kertaan, minkä johdosta niittojäljestä tulee mahdollisimman virheetön. Isoimmilla koneilla niitettäessä ei niitettyä heinää tarvitse potkia linjalta sivuun, koska koneiden niittojälki on aina lähes virheetöntä. Lisäksi isoilla koneilla riittää, että niittolinjat limittyvät vain hieman toisiinsa.

Niitot pyritään aloittamaan mahdollisuuksien mukaan pääväylästä katsottuna niityn perimmäisestä osasta. Niityn poikki on tällöin välttämätöntä tehdä niitetty väylä, jotta koneilla päästään aivan niityn perälle. Kun niitetty heinä on haravointikelpoista, aloitetaan alueen haravointi ja niittojätteen kuljetus niin ikään niityn perältä. Tällöin valmis haravoitu pinta jää taakse, eikä sen yli tarvitse kuljettaa enää heinää, jolloin se saatettaisiin joutua haravoimaan uudestaan pressuilta tippuneesta heinästä. Jos heinä on kuitenkin heti niittoon ryhdyttäessä tarpeeksi kuivaa, voidaan haravointi aloittaa heti, ja niittojäte kuljettaa niitettyä väylää pitkin pääväylän varteen suuriin kasoihin.

Vaikka niittokoneilla työskenneltäessä jälki on yleensä melko moitteetonta, jää niitetylle alueelle koneen jäljiltä monesti silti pieniä niittämättömiä heinätuppoja. Jäljelle jääneet tupot huomaa usein vasta niittojätettä haravoitaessa, jolloin viimeistelyn voi hoitaa viikatteella niittäen. Jos haravoinnin jälkeen näyttää kuitenkin siltä, että tuppoja on enemmänkin kuin vain paikallisesti ympäriinsä, kannattaa alue viimeistellä niittokoneella.

VIIKATTEELLA NIITTO

Viikatteella niitto on heinäseipäiden teon ohella yksi historiallisten kartanopuistojen työtavoista, joka kerää paljon kiitosta puistonkäyttäjiltä. Erityisesti vanhempien puistonkäyttäjien keskuudessa viikatteella niitto tuo mieleen kultaisia muistoja lapsuusvuosien kesistä heinätoiden parissa. Monen mielestä on ihastuttavaa, että vielä nykyäänkin tehdään töitä mekaanisesti käsivoimin, vaikka samaan hommaan olisikin tarjolla sitä varten kehitetty kone.



**Kuva 22. Ylistalon niitty:
Mäkikuisma.**

Jokaisessa kohteessa on kuitenkin niittojen suhteen aikalailla omat käytäntönsä, jotka on aikojen saatossa todettu toimivimmaksi. Kipparvuori ja Tefken rauniopuutarha ovat esimerkiksi hyvin kallioisia ja kivisiä kohteita, joiden niittäminen viikatteella olisi paikoittain erittäin haastavaa. Edellä mainittujen kohteiden viimeistely siimaleikkurilla onkin erityisluvalla sallittu, vaikka leikkuujälki on leikkaavan sijaan murskaavaa. Ruohosaksilla tulee kuitenkin leikata esimerkiksi puiden ympärykset. Kolmioterialla viimeistellessä



**Kuva 20. Tullisaaren rantaniitty:
Rohtovirmanjuuri eli valeriaana.**

Niin kuin jo aiemmin todettiin, viikatteella ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista niittää laajoja arvonniittyjä. Alueita, jotka sopivat erinomaisesti viikatteella niitettäväksi ovat muun muassa koneille liian jyrkät rinteet, kohteesta riippuen tietynlaiset rantaniityt, kivituhkakäytävien niittymäiset reunukset sekä historialliset puukujanteet. Lisäksi arvonniityillä koneella niitettäessä esimerkiksi puiden, pensaiden ja kallioisten alueiden ympärykset viimeistellään viikatteella. Viikatteella työskenneltäessä on myös helpompi varoa säilytettävää niittylajistoa. Säästettäviä kasvilajeja ovat esimerkiksi rohtovirmanjuuri eli valeriaana sekä mäkikuisma.



Kuva 21. Tefken rauniopuutarha: Siimaleikkurilla työskentely on kyseessä olevassa erittäin kivisessä kohteessa on sallittu.

leikkuusta ei syntyisi silppua siimaleikkurin tavoin, mutta riski terän vahingoittumiseen kivien ja kallioiden takia, olisi liian suuri. Koska siimaleikkuri jättää jälkeensä silppua, tulee niittojätteen haravointi hoitaa huolella, ettei pieneksi murskaantunut heinä jää niitylle ravinteeksi.

Useilla arvonniittyjen kallioisilla alueilla kasvaa lajeja, joita pitää niittotöiden yhteydessä varoa. Tällaisia kasveja ovat esimerkiksi erilaiset orvokit ja maksaruohot. Jos kyseisten kasvilajien seassa kuitenkin kasvaa korkeaa heinää, voidaan niitto suorittaa varovasti viikatteella niin, ettei terä vahingoita säilytettäviä lajeja. Näin niitetystä alueesta tulee yhtenäisen näköinen, ja vältetään siellä täällä arvonniityllä esiintyvät korkeahenäiset osiot.

Koska viikatetta käytetään kartanopuistoissa hyvin monissa kohteissa, on oikean niittotekniikan huolellinen opetteleminen ensiarvoisen tärkeää. Oikealla niittotekniikalla työ on ensinnäkin tehokkaampaa ja niittojälki siistimpää. Lisäksi oikea tekniikka säästää työntekijän voimia, eikä



Kuva 24. Tullisaari: Viikatteella niitetty jyrkkä rinne, jossa työskenneltäessä (niin kuin muissakin kohteissa) tulee säästää kohteessa kasvavat saniaiset.

niittäminen näin ollen tunnu raskaalta. Niittoharjoitukset kannattaa aloittaa luonnollisesti siellä, missä niitettävä kasvilajisto on helpoimmin leikkautuvaa. Esimerkiksi alueet, jotka koostuvat pääasiassa vuohenputkesta, ovat erinomaisia harjoituskohteita aloittelijoille. Kun oikea niittotekniikka on hallussa, luonnistuu niittäjältä myös vaikeammat, hennon ja kuivan heinän alueet. Lisäksi aloittelijoiden on hyvä niittää alussa ainoastaan tasaisia alueita, jotta varmuus niittoon löytyy. Niittovarmuuden löytyttyä voidaan siirtyä kaltevimmillekin pinnoille. Haastavilla alueilla niitettäessä tulee kuitenkin

poikkeuksetta noudattaa äärimmäistä varovaisuutta. Märässä rinteessä ei kuitenkaan saa missään tilanteessa työskennellä liukastumisvaaran takia.

Ennen kuin viikatteella aletaan työskentelemään, on välttämätöntä teroittaa työvälineen terä. Terää teroitettaessa ja muutenkin viikatteella niitettäessä on suositeltavaa käyttää mahdollisimman paksuja työhanskoja. Tämä sekä vähentää riskiä saada viiltohaavoja että ehkäisee kämmeniin muodostuvien rakkuloiden syntymistä. Viikatteen terän on oltava teroitushetkellä tuettuna maata vasten, jolloin terän käsittely on turvallisinta. Lisäksi katseen tulee olla teroitushetkellä koko ajan terässä. Terä työstetään hiomakivellä teräväksi pyörivin



Kuva 23. Stansvikin kartano: Viikatetta teroitettaessa työväline tuetaan maata vasten.

liikkein, tai muulla toimivalla teroitustaktiikalla. Kun terä on saatu niittokuntoon, kannattaa hiomakivi ottaa kohteeseen mukaan, jotta terää voidaan taas huoltaa tarpeen tullen.

Viikatteella niitettäessä niittolinjaa edetään systemaattisesti sivulta sivulle. Jos kyseessä on kuitenkin esimerkiksi pitkä puukujanne, kannattaa urakka jakaa sopivan kokosiin osuuksiin, jotta



Kuva 25. Stansvikin kartano: Viikatteella työskenneltäessä niittojäte heitetään niittolinjalta sivuun.

niitetty, ja jälki on moitteetonta. Tällä tavoin minimoidaan viimeistelyn tarve, eikä niittotyötä tarvitse tehdä niin sanotusta kahteen kertaan.

Kuten jokaista työtehtävää suorittaessa, myös viikatteella työskenneltäessä on varottava puistonkäyttäjiä. Viikatteella niittämiseen ominainen heiluriliike vaatii yllättävän paljon tilaa. Tästä syystä erityisesti teiden varsilla niitettäessä onkin oltava jatkuvasti tietoinen ympärillä liikkuvista ihmisistä. Luonnollisesti myös porukalla työskenneltäessä on jokaisen viikatteella niittäjän pidettävä aina riittävä turvaväli seuraavaan työntekijään.

valmista pintaa syntyy jatkuvasti. Toisin sanoen, ei ole järkevää edetä ensimmäisen niittolinjan aikana pituussuunnassa kujanteen päädyistä pätyyn.

Niittojäljestä pyritään saamaan mahdollisimman siistiä ja matalaa, minkä toteutumista edistää oikea niittotaktiikka. Samalla viikatteen heilautuksella, kun terä leikkaa heinää, niittojäte ikään kuin heitetään pois niittolinjalta. Tällöin niitetty heinä ei piilota alleen mahdollisia niittämättä jääneitä heinätippoja. Linjalla edetään vasta sitten, kun jokainen korsi on

NIITTOJÄTTEEN HARAVOINTI

Itä-Helsingin arvoniittyjen halutaan kesäisin ihastuttavan puistonkäyttäjiä valloittavalla kukkaloistollaan. Myös niittyjen kauniisti tulessa aaltoileva heinämeri elävöittää ympäristöä ja miellyttää ohikulkijan silmää. Jotta edellä mainittuja arvoniittyjen ominaispiirteitä saadaan ylläpidettyä, on ensiarvoisen tärkeää haravoida niitettäessä syntynyt niittojäte huolellisesti pois. Näin ravinteita siirtyy pois niityltä, mikä taas elävöittää niityn omaa siemenpankkia. Siemenpankissa olevat ylläpidettävän niitylajiston siemenet aktivoituvat jälleen



Kuva 26. Stansvikin kartano: Niittojäte haravoidaan huolellisesti pois sekä viereiseltä tieltä että vanhan puukujanteen niityltä. Niittojäte haravoidaan pressulle ja kuljetaan puiston sisäiseen niittojätelle suunnattuun paikkaan.

itämään olosuhteiden tullessa niille edullisiksi. Tällä tavoin arvoniityt pidetään kauniina ja elinvoimaisina vuosi toisensa jälkeen.

Kun niittojätettä haravoidaan laajoilta alueilta, kannattaa työssä olla selkeä toimintamalli. Pääasiassa niittojätettä haravoidaan joko kasoihin tai liikutetaan eteenpäin ikään kuin rullana. Jälkimmäistä tapaa kannattaa käyttää erityisesti haravoitaessa niittojätettä rinteisessä kohteessa alaspäin. Rullataktiikkaa käytettäessä heinän tulee ehdottomasti olla kuivaa, jotta työ sujuu nopeasti. Tehokkainta työ on rullataktiikkaa käytettäessä isolla porukalla. Osa työntekijöistä voi tällöin haravoida niittojätettä rullalle samalla, kun pari työntekijää vie rullautunutta niittojätettä hangoilla varsinaiseen kasaan pääväylän varrelle. Näin rullasta ei tule missään vaiheessa liian painavaa liikuteltavaksi, ja työ sujuu jouhevasti.



Kuva 27. Porvarinlahden arvoniitty: Rinteessä kuivan heinän haravointi rullana alaspäin toimii hyvin.

NIITTOJÄTTEEN POISKULJETUS

Kaikki syntyvä niittojäte kuljetetaan arvoniityiltä pois, ellei heinää ole tarkoitus nostaa seipäille. Niittojätteen lopullinen läjityspaikka vaihtelee kyseessä olevan arvoniityn mukaan. Jäte joko kuljetetaan lähiympäristössä sille erikseen suunnattuun paikkaan tai kootaan läheisen pääväylän varteen suuriksi kasoiksi myöhemmin noudettaviksi. Jälkimmäisen vaihtoehdon ollessa kyseessä kasojen annetaan kuivua ja painua riittävän pitkään. Tällöin poiskuljetus nostolaitteellisella kuorma-autolla on taloudellisempaa niittojätteen vaatiessa luonnollisesti vähemmän tilaa. Näin saadaan minimoitua arvoniityn ja läjityspaikan välinen edestakainen ajaminen. Kun niittokasat noudetaan



Kuva 28. Porvarinlahden arvoniitty: Niittojäte kootaan kohteesta riippuen suureksi kasaksi pääväylän varteen. Kasan annetaan kuivua muutaman päivän ajan, minkä jälkeen niittojäte kuljetetaan pois.

kuorma-autolla, toimii läjityspaikkana Linnavuoren kupeessa oleva niittojätteelle erikseen suunnattu alue.

Herttoniemen ja Tullisaaren kartanpuistoissa puolestaan on puiston sisäiset omat niittojätteen läjityspaikat, joten kyseessä olevista kohteista ei kuljeteta niittojätettä Linnavuorelle. Puiston sisällä olevaa läjityspaikan sijaintia vaihdetaan vuosittain, jotta jäte maatuu tasaisesti ympäristöön.

Jos niittojätteen poiskuljetus hoidetaan kartanoryhmän omin voimin, käytetään työhön joko lava-autoa tai suuria pressuja.

Pressuja käytettäessä heinä lastataan pressun päälle hangoilla, minkä jälkeen syntynyt kuorma raahataan päämääräänsä käsivoimin. Varsinkin isoja pressuja käytettäessä on suositeltavaa työskennellä pareittain. Tällöin kuorman suuruus on mitoitettava niin, ettei siitä tule liian raskasta kummallekaan työparista.

Arvoniittyjen maaperällä liikuttaessa tulee työ aina mahdollisuuksien mukaan suorittaa joko pressujen avulla tai hangoilla niittojätettä siirtäen. Näin vältetään maaperän liiallinen tiivistyminen, ja taataan niittykasvillisuudelle mahdollisimman hyvät elinolosuhteet. Osa arvoniityistä on kuitenkin muodoltaan niin haastavia, että niittojätteen kuljetus pääväylän varteen pelkin käsivoimin pressuilla olisi fyysisesti aivan liian kuormittavaa. Yksi tällaisista kohteista on Uussillanpuiston toinen päädyistä. Tällöinkin maaperän tiivistyminen minimoidaan haravoimalla niittojäte niityn



Kuva 29. Ylistalon niitty: Niittojäte kuljetetaan kyseisessä kohteessa lava-autolla Linnavuoren läjityspaikkaan.

kahden työntekijän voimin. Kun ajetaan puiston rajojen ulkopuolella, on heinäkuorma muistettava sulkea lavalle asianmukaisesti.

poikki mutkittelevan polun varteen. Näin heinäkuormat voidaan noutaa lava-autolla niin, että jommankumman puolen renkaat mukailevat ajettaessa polun linjaa.

Joidenkin pienempien kohteiden ollessa kyseessä jätteen lopulliseen poiskuljetukseen käytetään kartanoryhmän omaa lava-autoa. Esimerkiksi Yliskylän niittojätteet kuljetetaan Linnavuorelle lava-auton lavalla. Myös Stansvikin niittokohteissa jätteet on järkevä siirtää puiston sisällä niille suunnattuun paikkaan auton lavaa apuna käyttäen. Lava-autolla niittojätettä siirrettäessä työ on tehokkainta ja taloudellisinta hoitaa

HEINÄSEIPÄIDEN TEKO

Kartanopuistojen niityillä lepäävät heinäseipäät luovat kohteisiin tietynlaista maalaisromanttista tunnelmaa, ja osaltaan juuri tästä syystä seipäistä saadaan paljon positiivista palautetta puistonkäyttäjiltä. Ihmisiä viehättävät nykyään vanhan ajan tuntu sekä työtavat, joita käytettiin myös menneinä aikoina. Heinäseipäiden tekoprosessin lisäksi myös valmiit ja kauniisti ympäristöönsä sopivat seipäät herättävät monesti ohikulkijoiden kiinnostuksen. On siis sanomattakin selvää, että heinäseiväsperinnettä kannattaa jatkaa tulevaisuudessakin niiden

nostattaman suuren arvostuksen vuoksi. Heinäseipäiden sijainnit niitetyllä arvoniityllä tulee miettiä tarkkaan. Herttoniemessä seipäiden paikkojen määrittäminen on haastavinta heinäseipäiden suuren lukumäärän vuoksi. Kohteeseen tehdään vuodesta riippuen noin kymmenen heinäseivästä, kun taas esimerkiksi Yliskylässä ja Stansvikissa seipäiden määrä jää noin kolmeen. Seipäiden sijainnin määrittämisessä lopputulosta tulee arvioida erityisesti läheisiltä merkittävimmiltä pääväyliltä katsottuna. Esimerkiksi Herttoniemessä tilannetta tulee arvioida erityisesti



Kuva 30. Herttoniemen kartanopuiston niitty: Heinäseipäiden sijaintia tulee tarkastella Linnanrakentajantieltä.

Linnanrakentajantieltä katsottuna. Yhtenä tärkeimmistä kriteereistä arviointivaiheessa on, ettei yksikään seipäistä saa jäädä toisen seipään taakse pimentoon. Lisäksi seipäiden etäisyyksien toisistaan on oltava suunniteltuna niin, että lopputuloksesta tulee tasapainoinen.



Kuva 31. Ylistalon niitty: Heinäseipään teko sujuu nopeasti kahden työntekijän voimin. Toinen työntekijöistä haravoi heinää valmiiksi kasaksi hangolla työskentelevälle.

seipään ympärille niin, että työparin on helppo nostaa valmiiksi kasattua heinää seipäälle.

Kun seipäiden paikat on saatu huolella mietittyä loppuun, voidaan aloittaa itse heinäseipäiden teko. Heinäseipäitä tehdessä niitetyn heinän on mahdollisuuksien mukaan hyvä olla kuivaa, jotta työ sujuu jouhevasti. Työ kuitenkin tehdään suunniteltuna ajankohtana, joten myös sateisella säällä on seipäiden teon luonnistuttava. Heinäseipäiden teossa sovelletaan tilanteesta sekä työntekijämäärästä riippuen hieman eri taktiikoita. Tehokkainta työ kuitenkin on, jos yksi heinäseiväs on mahdollista kasata kahden työntekijän voimin. Tällöin toinen työntekijöistä haravoi niitettyä heinää

Jokaisesta heinäseipästä tulee usein omannäköisensä tekijästään riippuen. Työtä tehdessä tulisi kuitenkin kaikesta huolimatta tavoitella ulkomuodoltaan symmetristä ja tasapainoista lopputulosta. Toivottu lopputulos saavutetaan, kun heinää nostetaan seipääseen ikään kuin kiertäen seivästä ympäri. Tällä tavoin vältetään seipään toispuolisuus, jolloin seipästä saadaan toisin sanottuna yhtä leveä joka suunnasta katsottuna. Työnteon lomassa on muutenkin suositeltavaa tarkkailla syntyvää

tuotosta ajoittain hieman kauempaa, jotta mahdolliset epäkohdat voidaan korjata ennen kuin ne ehtivät syntyä.

Edellisten huomioiden lisäksi on muistettava pitää seipään tyvi puhtaana ylimääräisestä heinästä. Heinää seipäälle nostettaessa jokainen korsi ei välttämättä asetu siististi seipäälle, vaan osa valuu seipään sivuja pitkin maahan. Tyvelle kasaantunut heinä tulee työskenneltäessä poistaa, jotta seipästä ei tule epäsymmetrisen ja lässähtäneen näköistä. Kun lopputulos on valmis ja siitä on saatu halutun näköinen, viimeistellään seipään ympäristö puhtaaksi heinäharavalla haravoiden.

Heinäseipäiden halutaan luonnollisesti näyttävän kohteissaan hyvältä mahdollisimman pitkään.



Kuva 33. Mustikkamäen arvonniitty: Niityllä kasvavaa vesakkoa poistetaan ruohosaksilla.

Tämä pyritään varmistamaan muun muassa sillä, että jokainen erä seipäeseen nostettua heinää hakataan hangolla tiiviiksi moneen otteeseen. Tällä tavoin välttyään varmimmin seipäessä olevan heinän huomattavalta painumiselta. Heinän painuttua seipään kärki tulee näkyviin, mikä taas tekee seipästä keskeneräisen oloisen katsojan silmiin. Yleensä vähäiseltä heinän painumiselta on kuitenkin lähes mahdotonta välttyä, minkä vuoksi työn valmistuttua seipäiden taakse jätetään pienet kasat niitettyä heinää. Jatkossa kasasta on tarpeen tullen helppo lisätä heinää seipäeseen, ja ylläpitää seipään kaunista ja viimeistelyä ulkomuotoa.

NIITYLLÄ KASVAVAN VESAKON TORJUNTA

Säännöllisellä vesakon torjunnalla ehkäistään osaltaan arvonniittyjen umpeen kasvamista. Useimmilla arvonniityillä vesakkoa esiintyy erityisesti metsän rajan läheisyydessä. Vesakkoa poistetaan sen runsaudesta ja koosta riippuen



Kuva 32. Herttoniemen kartanopuiston niitty: Seipäiden taakse jätetään pienet kasat heinää seipäessä olevan heinän painumisen varalta.

PERINTEISEN NIITTYKASVILLISUUDEN YLLÄPITÄMINEN

Perusteellisen niittotyön lisäksi arvoniittyjen perinteistä niittykasvillisuutta ylläpidetään muun muassa käyttämällä vain siemenseoksia, jotka ovat kotimaista perimää. Lisäksi niityiltä poistetaan useaan otteeseen kasvukauden aikana sinne kuulumattomat kasvilajit. Torjuttavat kasvilajit pyritään poistamaan niityiltä mahdollisimman pian niiden ilmaannuttua. Viimeistään kasvit tulee kuitenkin poistaa ennen kuin ne ehtivät kukkia, ja levittää siemenensä. Päänvaivaa Itä-Helsingin arvoniityillä aiheuttavat muun muassa pujo, lupiini, pietaryrtti ja ohdakkeet. Edellä mainituista kasvilajeista arvoniityillä tavataan eniten lupiinia, joka tulee hävittää sekajätteenä.

Juuri perustettujen niittyjen kiusana on usein hierakka. Tehokkain menetelmä hierakan poistoon on kuitenkin vielä tutkinnan alla. Niityillä on jo kokeiltu paria eri poistotaktiikkaa sekä seurattu muun muassa sitä, millä tavalla hierakka levittää siemenensä. Hierakalta on esimerkiksi viety kasvupiste polkaisemalla lapiolla sen juuri poikki melko läheltä maan pintaa. Edellisen tavan lisäksi kasvia on torjuttu leikkaamalla sen varsi tyvestä poikki niin ikään mahdollisimman läheltä maan pintaa. Poistetut hierakat kerätään jätesäkkeihin, ja hävitetään biojätteenä.



Kuva 34. Vuosaaren kartanopuiston niitty: Niityltä poistetaan hierakat polkaisemalla lapiolla niiden juuret poikki läheltä maan pintaa.

8500 NURMIKOT

Suurimmaksi osaksi Itä-Helsingin kartanopuistojen nurmialueet kuuluvat hoitoluokkaan A2. Poikkeuksena on kuitenkin esimerkiksi Herttoniemen barokkipuutarhan nurmialue, joka kuuluu hoitoluokkaan A1.

KEVÄT- JA SYYSKUNNOSTUSTYÖT

Nurmikoiden kevättöihin kuuluu talven jäljiltä maahan tippuneiden risujen keräys. Nurmialueilla puiden alle kertyy luonnollisesti eniten risuja, jotka poistetaan haravoiden. Haravointijätekasat poistetaan heti niiden synnyttyä, eikä niitä tule jättää ympäriinsä myöhemmin noudettavaksi. Risujen määrästä riippuen haravointijäte voidaan kerätä saaveihin tai pressuille, minkä jälkeen se kuljetetaan risujätteelle suunnattuun pisteeseen. Puuttomilta nurmialueilta oksat kannattaa kerätä käsin. Kyseisiä alueita on turha lähteä haravoimaan niiden vähäisen risumäärän vuoksi.

Herttoniemen kartanon edustan ja barokkipuiston nurmikon kevättöihin kuuluu nurmikon ilmastus. Nurmikon maaperä on peräisin jopa 1800-luvulta, mistä johtuen se onkin paikoitellen melko

tiivistä. Koska nurmikko on historiallisesti arvokas, pitää nurmen olla aina vihreä ja edustuskunnossa. Muun muassa tämän vuoksi keväinen nurmikon ilmasto on välttämätöntä tehdä. Jos nurmialueella on lisäksi tarpeellista tehdä paikkauksia, tulee työssä käyttää kartanopuiston omaa multaa.

Nurmikoiden syyskunnostustöihin kuuluu pääasiassa pudonneiden lehtien puhaltaminen. Lehtimassat ovat puiden koostakin johtuen hyvin suuria, joten lehtiä ei voida jättää poistamatta nurmikoilta. Syksyn edetessä ja lehtien vähentyessä lehtien puhaltaminen voidaan kuitenkin lopettaa, ja antaa kohtuullisen määrän lehtiä jäädä nurmikolle.

NURMIKONLEIKKAUS

Oleellisena osana Itä-Helsingin kartanopuistojen miljöötä ovat verrattain hyvinkin laajat ja yhtenäiset nurmialueet. Lisäksi puistoissa on pienempiä nurmikaistaleita esimerkiksi kartanorakennusten aivan välittömässä läheisyydessä.



Kuva 35. Vuosaaren kartano: Nurmikkoa leikatessa leikataan ensin reunat ja sitten keskusta suurin linjoin sivulta sivulle.

Edellä mainitut pinta-alaltaan suuret nurmialueet leikataan päältä ajettavalla ruohonleikkurilla. Alueet, joille on mahdotonta päästä päältä ajettavalla leikkurilla, hoidetaan puolestaan työnnettävällä ruohonleikkurilla, eli klipolla tai hondalla. Lisäksi puiden, aitatolppien, kukkapenkien ja kivien ym. ympäriltä on leikattava työnnettävillä ruohonleikkureilla laajemminkin nurmialueilla. Lopuksi puiden ympärykset ja muut edellä mainitut kohteet viimeistellään ruohosaksilla, ja viimeistelystä syntynyt leikkuujäte haravoidaan pois.

Nurmialueet leikataan ensin reunoilta, minkä jälkeen alue leikataan loppuun suurin linjoin ”sivulta sivulle”. Monissa kohteissa linjojen suunta vaihdetaan vastakkaiseksi seuraavalla leikkuukerralla, jotta leikkuujäljestä tulee mahdollisimman siisti. Leikkuulinjojen on myös hieman limittyttävä toisiinsa, jotta nurmialueelle ei jää leikkuun jälkeen ikävän näköisiä leikkaamattomia ruohokaistaleita.

Kartanopuistojen nurmenleikkausarve arvioidaan jokaisella hoitokerralla erikseen. Käytännössä nurmialueet on kasvukauden aikana kuitenkin aiheellista leikata viikoittain, joten nurmenleikkaamiseen varaudutaan jokaisella hoitokerralla. On kuitenkin joitain luonnostaan märkiä kohteita, joiden leikkausarve täytyy arvioida erityisen tarkasti. Tullisaareissa on esimerkiksi



Kuva 36. Vuosaaren kartano: mutkittavat kivituhkakäytävät kantataan vapaalla silmällä kanttauslapiota käyttäen.

Tarkoituksena ei siis ole kantata kerralla koko pitkän käytävän reunaa, ja sen vasta jälkeen kerätä kanttauksesta syntyneitä jätettä. Jotta valmista reunaa syntyy jatkuvasti, edetäänkin työssä pieni pätkä kerrallaan. Nurmikon reuna työstetään kanttauslapiolla, minkä jälkeen syntynyt jäte haravoidaan suoraan matkassa kulkevaan saaviin. Myös kantatessa on tärkeää arvioida syntyvää linjaa käytävän molemmista suunnista, jotta epäkohdat kanttauslinjan suoruuudessa tai kaarevuudessa voidaan korjata välittömästi.

paikoitellen hyvin märkää, mikä rajoittaa osaltaan erityisesti päältä ajettavalla ruohonleikkurilla työskentelyä. Jos nurmi ajetaan kyseisessä kohteessa useasti nurmen ollessa liian kosteaa, saattaa maaperä tiivistyä merkittävästi. Tällöin nurmen pitää mieluummin antaa kasvaa liian pitkänä, ja leikata vasta, kun olosuhteet sen sallivat.

Huom! Tapaturmien välttämiseksi työnnettävistä ruohonleikkureista irrotetaan sytytystulppa koneen ollessa poissa käytöstä. Lisäksi ruohonleikkurit on muistettava sitoa asianmukaisesti autonlavalle, kun siirrytään kohteesta toiseen.

KANTTAUS

Huolella kantatut nurmikon reunat vaikuttavat oleellisena osana Itä-Helsingin kartanopuistojen viimeisteltyyn ja ryhdikkääseen ilmeeseen. Puistojen kivituhkakäytävät ovat joko vapaasti mutkittavia tai suoralinjaisia. Mutkittavien käytävien kanttauksen apuna ei käytetä linjalankaa, vaan kanttaajan on pystyttävä silmällä arviomaan syntyvää tulosta. Suoralinjaisten kivituhkakäytävien kanttauksessa hyödynnetään puolestaan kanttauskoneita ja linjalankoja.

Mekaanisesti käsin tehtävässä kanttauksessa edetään niin kuin monessa muussakin kartanopuistojen työtehtävässä.

8600 PENSAAT, KÖYNNÖKSET

LANNOITUKSET

Pensaat lannoitetaan kasvukauden alussa noin 10cm paksuisella kerroksella kompostimultaa, jonka laatu on varmistettu asiantuntijalla. Poikkeuksena tähän ovat kuitenkin ruusut, joille riittää noin 5cm

kerros samaa multaa. Mullan levityksessä ei käytetä suuria koneita, vaan se tehdään varoen käsityönä. Multa voidaan esimerkiksi kantaa pensaille auton lavalta saaveissa, ja levittää huolellisesti lapioilla. Kaniverkoin ympäröityjen pensaiden keskustoihin on helpompi viedä multaa, kun verkko avataan saumakohdasta työtehtävän ajaksi (kts. verkkojen asennukset ja poistot s.36)

LEIKKAUKSET

Itä-Helsingin kartanopuistojen historiallisesti merkittävimmät pensaat sijaitsevat Herttoniemessä. Kyseessä olevien syreenipensaiden leikkaus onkin yksi suurimmista kartanopuistojen pensasiin kohdistuvista työprojekteista. Pensaiden leikkaus aloitetaan heinäkuun alkupuolella, kun syreenit ovat lopettaneet kukintansa.

Koska pensaat ovat kooltaan hyvin suuria, tarvitaan niiden leikkauksessa muun muassa A-tikkaita sekä pyörin liikuteltavia suurempia telineitä. Jos telineen tasolla työskennellään vähänkään kaltevalla pinnalla, on teline tuettava asianmukaisesti tukijalkojen avulla. Työskentelyalue tulee rajata huomionauhalla, jolloin ohikulkeva liikenne ja puistonkäyttävät eivät häiritse työntekoa. Huomionauhat on aiheellista asentaa runsaan liikenteen takia erityisesti Herttoniemen kartanon edustalla yksittäisiä pallonmuotoisia syreenejä leikattaessa.



Kuva 37. Herttoniemen kartano: Työskentelyalue katkaistaan liikenteeltä rajaamalla alue huomionauhalla.

Pensaiden leikkauksessa ei käytetä minkäänlaisia koneellisia pensasleikkureita, vaan työ hoidetaan käyttäen pensassaksia ja teleskooppivarsisaksia. Syreenien muotoilu on pensassaksilla helpointa ja nopeinta, joten niitä kannattaa käyttää leikkausprosessin aikana niin pitkään kuin mahdollista. Kun leikkauksessa siirrytään pensaan latvukseen, on teleskooppivarsisaksien käyttöönotto tarpeellista.

Pensaita leikattaessa on kokonaisuutta muistettava tarkastella tasaisin väliajoin myös kauempaa eri suunnista. Näin pensaan haluttu muoto hahmottuu parhaiten, ja seuraavat siirrot leikkauksessa on helpompi suunnitella. Kun syreenipensaita leikataan muotoon, tuleekin työ tehdä rauhassa ja harkiten alusta loppuun, jotta tuloksesta tulee kerralla toivottu. On myös hyvä muistaa edetä



Kuva 38. Herttoniemen kartano: Kartanon edustan pallonmuotoon leikattavien syreenien yläosat työestetään teleskooppivarsisaksilla.

leikkaamalla mieluummin vähän kerrallaan, kuin leikkaamalla kerralla liian paljon. Pensaasta kun voi aina leikata lisää, mutta leikattua oksaa ei voi enää kiinnittää takaisin.

Herttoniemen barokkipuiston vanhojen syreeniaidanteiden profiili pyritään pitämään lievästi kuperana. Lisäksi barokkipuiston pensaiden muodostaman kokonaisuuden on oltava symmetrinen. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että pensasosioita leikattaessa pyritään niiden muoto, korkeus ja leveys toisiinsa nähden pitämään samana. Osa kartanon edustalla kasvavista yksittäissyreeneistä leikataan puolestaan pallonmuotoon. Koska kyseessä olevat syreenit ovat hieman eri-ikäisiä, tulee jokaisesta

pallosta hieman omankokoisensa. Sekä barokkipuiston että kartanon edustan syreenejä leikattaessa poistetaan pensaista lisäksi mahdolliset kuihtuneet kukinnot sekä kuivuneet oksat. Työn valmistuttua pensaiden ympäristö viimeistellään haravoiden.

ISTUTUKSET

Pensaita istutettaessa on niille kaivettavien kuoppien oltava vähintään kaksi kertaa yhtä suuria kuin kyseessä olevan juuripaakun. Pensaat tulee istuttaa oikeaan istutuskorkeuteen sekä asianmukaisin istutusvälein.

Istutustyössä käytettävät multalaadut vaihtelevat puistokohtaisesti, mutta yleisesti ottaen istutuksissa käytetään joko kompostimultaa, seulottua peltomultaa tai istutuskuopan kaivusta jäänyttä alkuperäistä maata. Tilanteesta riippuen edellä mainituista multalaaduista voidaan tehdä myös seos.



Kuva 39. Ylistalo: Istutuskuopat kaivetaan asianmukaiselle etäisyydelle toisistaan ja riittävän kokoisiksi. Kyseisten pensaiden istutuksessa käytettiin kompostimullan ja pintamaan sekoitusta.

Lisäksi pensaiden ympärille on hyvä tehdä niin sanotut kasteluvallit, jotka helpottavat kastelua sekä edistävät kasvien sadeveden saantia. Kasteluvallin ansiosta vesi ei valu välittömästi kasvin juurelta



Kuva 40. Ylistalo: Kasvit suunnataan niiden edustavin puoli kulkusuuntaan päin (kyseisessä kohteessa takana pelkkää ryteikköä). Pensaiden ympärille tehdyt kasteluvallit helpottavat kastelua.

pintamaata pitkin ympäröivään maastoon, vaan saa rauhassa imeytyä pensaans juuristoon. Kun pensas on saatu oikeaoppisesti istutettua, kastellaan se lopuksi runsaalla vedellä.

Jos pensas istutetaan kulkuväylän varrelle tai sen läheisyyteen, on kasvi suunnattava niin, että sen paras puoli eli ”kasvot” osoittaa kulkuväylälle. Kasvin edustavin puoli arvioidaan muun muassa sen perusteella, mihin sen oksat ja lehdet ovat suuntautuneena. Tällä tavalla istutettuna pensaat näyttävät mahdollisimman hyvältä ohikulkijan silmään. Istutettaessa

puita ja pensaita on kuitenkin muistettava ajatella kasvit myös laajemmassa kontekstissa. Kasvien paikat tulee miettiä niin, että ne sopivat istutuspaikkaansa mistä suunnasta tahansa katsottuna.

KITKEMINEN KANIVERKKOJEN SISÄLTÄ

Kaniverkoin aidatut pensaat kitketään verkon sisältä tarpeen vaatiessa. Lähtökohtaisesti rikkaruohot kitketään kaikista kaniverkoin aidatuista pensaista, mutta joidenkin nuorempien pensaiden ollessa kyseessä kitkeminen voi olla hyödytöntä. Juurella kasvavat rikkaruohot nimittäin pitävät kosteuden paremmin maaperässä, mikä puolestaan antaa paremmat elinolosuhteet erityisesti nuorille pensaille.

Kitkemisen ajaksi kaniverkko kannattaa avata väliaikaisesti saumakohdasta. Pensaiden juurelta kitketään kaikki sinne kuulumattomat kasvit, jotka tunnistetaan rikkaruohoiksi. Kun kitkentä on valmis, kaniverkko asennetaan paikalleen asianmukaisesti ja verkon ympäristö haravoidaan siistiksi (kts. verkkojen asennukset ja poistot s.36)

KEVÄT-JA SYYSKUNNOSTUSTYÖT

Pensaiden yleiset kevät- ja syyskunnostustyöt sisältävät pääasiassa kaniverkkojen asennuksia ja poistoja (kts. kaniverkkojen asennukset ja poistot s.36)

TAUTIEN JA TUHOLAISTEN TORJUNTATYÖT

Kartanopuistojen pensaista lähinnä ruusupensaat ovat kärsineet vuodesta riippuen kirvoista. Mikäli kirvat aiheuttavat merkittävää vahinkoa, torjutaan niitä nokkosuutteella.

ISTUTUKSET

Puita istutettaessa kaivetaan kuoppa, joka on sekä syvyydeltään että leveydeltään noin 60cm. Jos kuopasta ei saada kaivettua tarpeeksi syvää esimerkiksi vastaan tulleen kalliopohjan takia, korvataan menetetty syvyys kasvattamalla kuopan leveyttä. Kuopan pohjalle laitettu multa tulee kastella hyvin ennen kuin taimi lasketaan kuoppaan, jotta vältetään haitallisten ilmataskujen syntyminen. Lisäksi juuripaakun ympäriltä on muistettava poistaa mahdolliset sitä koossa pitävät verkot. Lopuksi juuripaakku peitellään huolellisesti mullalla.

Istutustyössä käytettävät multalaadut vaihtelevat puistokohtaisesti, mutta yleisesti ottaen istutuksissa käytetään joko seulottua peltomultaa, istutuskuopan kaivusta jäänyttä alkuperäistä maata tai puiston sisäisestä metsästä kaivettua juuri kyseiselle puulle sopivaa pintamaata. Tilanteesta riippuen edellä mainituista multalaaduista voidaan tehdä myös seos.

Puuta istutettaessa tärkeintä on istuttaa puu oikeaan korkeuteen. Valittavan usein taimi istutetaan liian syvälle niin, että sen juurenniska peittyi, mikä puolestaan voi aiheuttaa puun kuoleman.



Kuva 41. Ylistalo: Puu tuetaan asianmukaisesti tukiseipäillä ja sidotaan muovisella sidosnauhalla.

Juurenniskan on näin ollen aina jäätävä näkyviin, eikä juuria saa luonnollisesti jäädä maan pinnan yläpuolelle. Lisäksi puu on istutettaessa suunnattava niin, että sen ”kasvot” osoittavat kulkuväylän suuntaan (kts. pensaiden istutus s.25).

Kun puu on saatu istutettua oikeaoppisesti, tuetaan se asianmukaisesti tukiseipäillä (kts. puiden tukemiset s.27). Lisäksi taimen ympärille tehdään niin sanottu kasteluvalli (kts. pensaiden istutus s.25). Lopuksi taimi vielä kastellaan runsaalla vedellä. Nuoria, juuri istutettuja puita tulee muistaa kastella

säännöllisesti myös kasvukauden aikana. Kastelu on luonnollisesti erittäin tärkeää kuumien ja sateettomien jaksojen aikana.

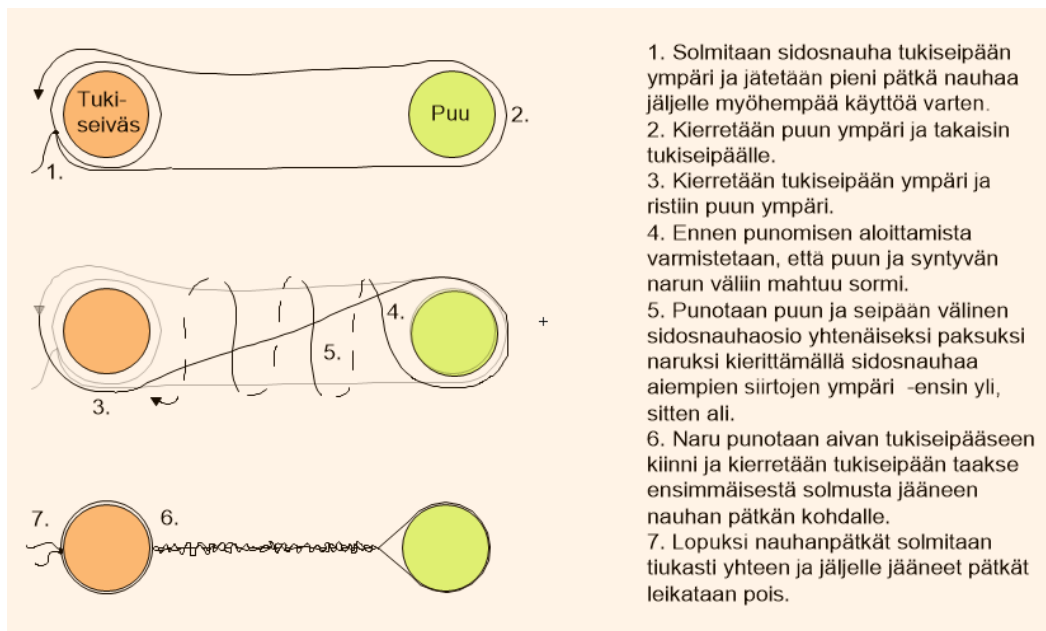
TUKEMISET

Uudet puut tuetaan aina istutuksen yhteydessä. Yleisesti ottaen tukiseipäät on hyvä sijoittaa tien suuntaisesti, jos puut ylipäättään istutetaan tien läheisyyteen. Seipäiden sijainti tulee kuitenkin aina arvioida kohdekohtaisesti niin, että ne näyttävät mahdollisimman huomaamattomilta ja ympäristöönsä sopivilta.

Tukiseipäille tehdään rautakangilla kuopat samaan linjaan puun kanssa. Lisäksi molempien kuoppien on oltava mahdollisuuksien mukaan yhtä etäällä puun rungosta. Jos kuitenkin maa on esimerkiksi

hyvin juurista, tulee kuopan paikka valita niin, etteivät juuret vahingoitu työstä. Seipäät hakataan lekalla tukevasti maahan, niin että ne ovat kohtisuorassa maan pintaan nähden. Kun seipäät on saatu hakattua maahan,

sahataan ne käsisahalla samanpituisiksi. Lopuksi puu tuetaan tukiseipäisiin muovisen sidosnauhan avulla alla olevan kuvasarjan mukaisesti.



Kuva 42. Kuva havainnollistaa puun sitomista. Tekijä: Heini Tarsa

Puiden tuennat tulee tarkistaa kasvukauden aikana säännöllisin väliajoin, ja korjata tarvittaessa.

Sidonnat saattavat löystyä ajan myötä, tai vastaavasti kiristyä liikaa puun kasvaessa. Jos sidontoja ei uusita puun kasvun mukaan, puun rungon ei ole mahdollista kasvaa leveyttä sidosnauhan kohdalta, mikä luonnollisesti vahingoittaa puun kehitystä.

LEIKKAUKSET

Merkittävimmät puiden leikkaustyöt Itä-Helsingin kartanopuistoissa hoitavat pääsääntöisesti ammattitaitoiset arboristit. Kartanopuistojen oma hoitoryhmä voi kuitenkin suorittaa itsenäisesti ja mahdollisuuksien mukaan pienempiä puiden hoitotöitä. Tällaisia ovat esimerkiksi kuivien tai vahingoittuneiden oksien poisto nuorista puista sekä vesiversojen poisto lehmuksista.

KITKEMINEN KANIVERKKOJEN SISÄLTÄ

Kaniverkoin aidattujen puiden ympäryrs kitketään tarpeen vaatiessa. Kitkemistä useammin verkon sisuksen siistiminen hoidetaan kuitenkin pitkillä ruohosaksilla, joilla leikkaus sujuu kätevästi niin,

että vältetään kaniverkon avaamiselta. Leikkuujäte poistetaan verkon sisältä, jos se on mahdollista. Lopuksi verkon ympärys haravoidaan siistiksi.

METSÄALUEELLA KASVAVAN VESAKON TORJUNTA

Metsäalueella kasvavan vesakon torjuntaa ei suoriteta koneellisesti esimerkiksi raivaussahalla tai kolmioterällä. Koneilla työskentely on ensinnäkin vaarallista metsäalueilla olevien kivien takia. Lisäksi koneilla on vaikea saada vesakko leikattua aivan maata myöten, jolloin työ jättää jälkeensä ikävän näköisiä maasta töröttäviä tappeja. Siispä metsäalueella kasvavan vesakon torjunta hoidetaan aina mekaanisesti tilanteesta riippuen sekatoöreillä tai voimasaksilla.

MYRSKYKIERROKSET

Itä-Helsingin kartanopuistoissa kasvaa monia hyvin vanhoja ja suuria puita, jotka ovat erityisen alttiita kovien myrskytuulien aiheuttamille vahingoille. Kova tuulen puuska voi esimerkiksi katkaista puusta valtavan oksan, joka puolestaan voi tippuessaan aiheuttaa erinäistä vahinkoa. Tämän takia on tärkeää kiertää myrskyjen jälkeen puistoissa tarkistamassa, jos mahdollisia vahinkoja on syntynyt. Mikäli puun huomataan kaatuneen tai suuren oksan tippuneen, tulee kyseessä oleva alue rajata huomionauhalla välittömästi.



Kuva 43. Nurmenleikkuu kaniverkon sisältä käy helposti pitkillä ruohosaksilla.

8800 PERENNAT

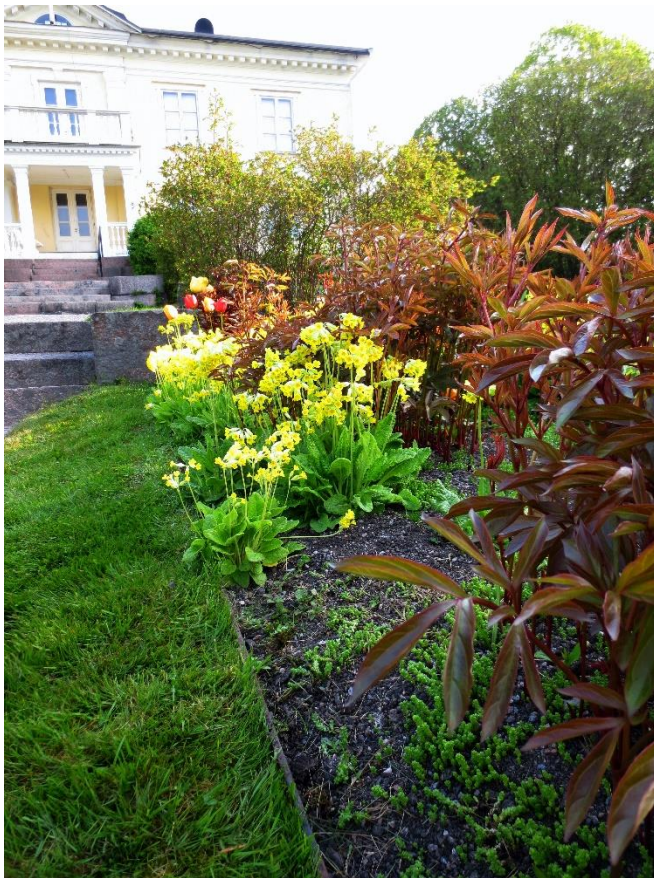
Itä-Helsingin kartanopuistojen perennapenkeistä A1 hoitoluokkaan kuuluu Herttoniemen barokkipuiston pionipenkki.

RAJAUKSET

Herttoniemen barokkipuiston pionipenkin rajausten osalta noudatetaan samoja periaatteita kuin kausikasvien vastaavassa kohdassa (kts. kausikasvien rajaukset s.32).

PAIKKAUSISTUTUKSET

Perennapenkien täydennysistutuksissa on hyvä käyttää kartanopuistoista peräisin olevia omia taimia. Taimia istutettaessa penkkiin lisätään kompostimultaa, joka sekoitetaan istutuslapiolla



Kuva 44. Herttoniemen barokkipuiston pionipenkki.

vanhaan olemassa olevaan multa.

Tullisaarella ja Herttoniemessä tulee istutuksissa kuitenkin käyttää puistojen omaa multaa. Taimille kaivetaan niiden juuripaakun koko huomioon ottaen sopiva istutuskuoppa. Taimet istutetaan käyttäen niille suositeltuja istutusvälejä. On myös tärkeä muistaa, että kasvi peitellään varoen multa, eikä paineta voimalla istutuskuoppaan. Jotta penkistä tulee mahdollisimman edustava, istutetaan kasvit niin, että niiden paras ja hyväkuntoisin puoli suuntautuu katselusuuntaa kohden. Lopuksi istutetut kasvit kastellaan runsaalla vedellä, ja penkin ympäristö haravoidaan siistiksi.

Perennapenkien täydennysistutuksissa noudatetaan pitkälti samoja käytänteitä kuin kausikasvipenkien perustamisessa (kts. kausikasvien istutus s.32). Istutuksessa on siis hyvä olla mukana vähintään kaksi työntekijää, jotta toinen voi ojentaa taimen perennapenkistä varovasti jalansijan etsineelle työparilleen. Lisäksi jalansijoista aiheutuneet painaumat korjataan heti niiden synnyttyä, ja

perennapenkin muoto pyritään säilyttämään kumpumaisena.

LANNOITUKSET

Perennapenkit lannoitetaan tarpeen vaatiessa kompostimullalla. Herttoniemen pionipenkki pyritään kuitenkin lannoittamaan joka kevät parin sentin kerroksella kompostimultaa. Pionipenkin pionit tulee myös tarpeen vaatiessa jakaa kesän alussa.

Lisäksi osa kartanopuistojen saniaisalueista lannoitetaan keväisin tervaleppäkatteella, joka on peräisin puiston sisäisestä tervaleppähedosta. Tervaleppäkate on lehdosta kaivettua pintamaata lehtien poiston jälkeen.

TUKEMISTYÖT

Kasvukauden edetessä perennat kasvavat kokoaan, ja alkavat sen seurauksena lajista riippuen hieman kaatumaan. Perennat tuetaan tarpeen vaatiessa bambukepeillä ja tervanauhalla, niin että tuennat näkyvät mahdollisimman vähän katselusuuntaan päin. Kun kaatuneet kasvit on tuettu, muuttuu penkin yleisilme heti ryhdikkäämmäksi.

KASTELUT

Perennojen kastelutarve arvioidaan kokeilemalla käsin maaperää sekä tarkastamalla kasvien kunto silmämääräisesti. Jos maaperä on kuiva tai kasvit osoittavat nuutumisen merkkejä, on kastelu tarpeellista. Herttoniemen barokkipuiston pionien kohdalla ei kuitenkaan noudateta samoja käytänteitä, vaan kasvit kastellaan vaikka maa ei vaikuttaisikaan kuivalta. Joitakin merkityksettömiä perennapenkkejä ei taas puolestaan tarvitse kastella lainkaan kasvukauden aikana.

Kaikki kastelut suoritetaan heti aamusta, ja vesi annetaan kasvin juurelle, ei lehdille. Vettä annetaan joka kastelukerta niin runsaasti, että kaikki vesi imeytyy juuristoon. Lopuksi kastelusta mahdollisesti aiheutuvat valumajäljet siistitään. Jos perennojen kastelu suoritetaan letkulla, tulee letku kastelutyön jälkeen kääriä omalle paikalleen (joko nurmikolle tai laatikkoon) tarpeeksi suurelle kerälle. Tällä ehkäistään osaltaan letkuun syntyviä murtumia. Lisäksi nurmella säilytettävän letkukerän paikkaa tulee joka kerta hieman siirtää, ettei nurmeen synny letkusta painaumuksia.

RIKKAKASVIEN TORJUNTATYÖT

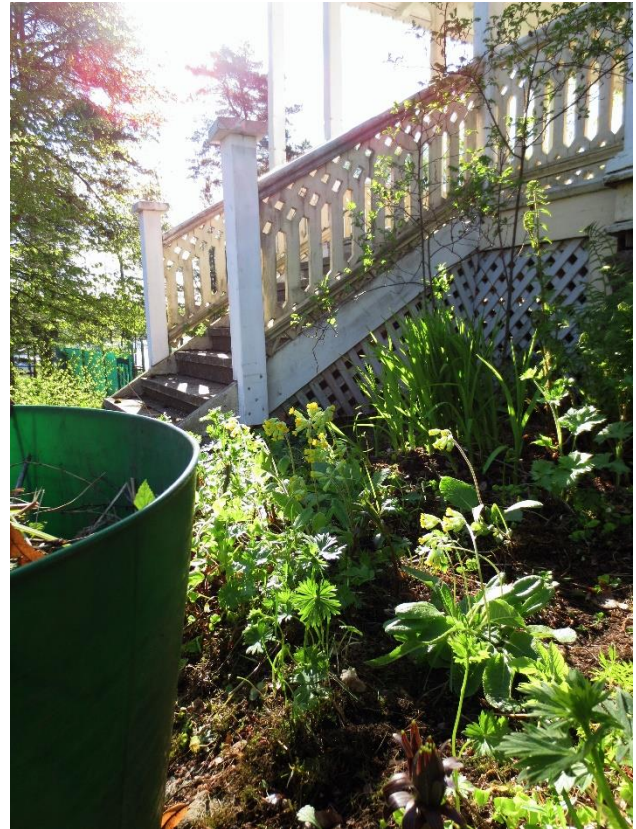
Kartanopuistojen perennapenkit ovat hyvin vanhoja, ja sisältävät monia historiallisesti arvokkaita kasvilajeja. Tämän vuoksi perennapenkeistä kitketään vain ne kasvit, jotka tunnistetaan varmasti rikkakasveiksi. Perennapenkkiä rikkakasvien torjunnassa ei käytetä torjunta-aineita.

Penkkiä mahdollisesti ympäröivän lattaraudan päälle ei tule kitettäessä astua, koska tällöin se vajoaa syvemmälle maahan. Jos penkin sisälle astuminen on välttämätöntä, tulee jalansija löytää tarkasti niin, ettei mikään kasvi vahingoitu. Lopuksi syntyneet painaumat korjataan huolellisesti.

LEIKKAUS-JA SIISTIMISTYÖT

A1- perennapenkkiä leikkaus- ja siistimistöissä noudatetaan pääsääntöisesti samoja periaatteita kuin kausikasvien kohdalla (kts. kausikasvien leikkaus- ja siistimistö s.35).

Herttoniemen barokkipuiston pioneissa on ruostetauti, joka iskee vuodesta riippuen joko vahvempana tai heikompana. Ruostetaudin torjuntakeinona käytetään pionien alas leikkuuta syksyisin, jotta taudin leviäminen juuristoon ehkäistään. Leikkuusta syntynyt kasvijäte hävitetään sekajätteenä, ettei tauti lähde biojätteen mukana leviämään.



Kuva 45. Stansvikin kartano: Historiallisesta perennapenkistä kitketään vain ne kasvit, jotka tunnistetaan varmasti rikkaruohoiksi.

8900 KAUSIKASVIT

Kaikki Itä-Helsingin kartanopuistojen kausikasvipenkit kuuluvat hoitoluokkaan A1.

RAJAUKSET

Osa kausikasvipenkeistä on hyvä aidata köydestä ja harjateräksistä muodostetulla aidalla. Tämä estää osaltaan puistonkäyttäjää vahingoittamasta istutuksia. Kesäisin rakennelma voidaan poistaa, kun kausikasvit kasvavat aitaa korkeammaksi (noin 30cm).

Aitaus on hyvä olla erityisesti talvisin, jolloin puistonkäyttäjien on hankala paikantaa kausikasvipenkit lumen alta. Aitaamisella estetään kulutuksesta syntyvää maaperän tiivistymistä. Esimerkiksi Strömsin kartanon kausikasvipenkin poikki kulkisi talvisin ilman aitaamista potentiaalinen reitti pulkalla laskuun.

Kartanopuistojen kausikasvipenkit on pääsääntöisesti ympäröity lattaraidoin, jotka sopivat ruosteisen ulkonäkönsä ansiosta puistojen historialliseen miljööseen. Ilman lattarautaa kausikasvipenkien tarkka kanttaustyö veisi huomattavasti aikaa. Lattarautojen asennus olikin kustannustehokkuussyistä välttämätöntä, vaikka teolliset rajauseräkkeet eivät aivan täysin sovi kartanopuistojen historialliseen luonteeseen.



Kuva 46. Kulosaaren kartano: Vanhasta penkistä poistetaan ensin noin 15cm edellistä multaa pois.

ISTUTUKSET

Uuden kausikasvipenkin perustuksessa on hyvä olla riittävästi työntekijöitä, jotta työ saadaan suoritettua mahdollisimman tehokkaasti. Tällöin penkki valmistuu nopealla aikataululla, ja puistonkäyttäjät saavat ihailta kukkaloistoa mahdollisimman pitkään.



Kuva 47. Kulosaaren kartano: Vajonnutta lattarautaa nostetaan pistolapiolla hieman ylemmäs.

Kausikasvien istutus aloitetaan mulloksen muokkaamisella. Penkistä poistetaan noin 15cm vanhaa maata pois, jotta tilalle saadaan tuotua uutta ravinteikasta kompostimultaa. Kun vanha kerros multaa on saatu poistettua, kannattaa lattarautaa tarvittaessa nostaa pistolapiolla hieman korkeammalle. Lattaraudan tulisi olla noin 2cm maanpinnan yläpuolella.

Penkin perustamisessa käytetään uutta kompostimultaa, joka tuodaan kuorma-autolla lähistölle kasaan, josta sitä puolestaan kärrätään kottikärryillä penkkiin. Osan porukasta kärrätessä multaa toinen ryhmä muokkaa rautaharavalla mulloksen tasaiseksi, ja rikkoo mullassa esiintyvät suuret multapaakut. Työtä tehdessä vältetään mahdollisuuksien mukaan astumasta penkkiin, jotta multa ei painaudu. Mulloksen ja lattaraudan välinen korkeusero reunassa pyritään pitämään 1-2cm:ssä. Lisäksi penkistä tehdään reilusti kumpumainen, jolloin istutuksen ollessa valmis myös ryhmän



Kuva 48. Kulosaaren kartano: Valmistuva penkki muokataan tasaiseksi ja paakuttomaksi rautaharavalla.

keskuskasvit pääsevät oikeuksiinsa. Penkit tehtiin edellä mainitulla tavalla myös entisaikaan kartanopuistoissa, joten kummulle on esteettisyyden lisäksi historiallinen peruste.

Kausikasvien istuttamisvaiheessa ihanteellinen työntekijöiden lukumäärä riippuu penkin koosta. Jos penkin koon perusteella istutus päätetään toteuttaa esimerkiksi kolmen työntekijän voimin, voi kaksi työntekijöstä istuttaa penkin vastakkaisilla puolilla, ja kolmas henkilö ojentaa istuttajille valmiiksi istutusastioista irrotettuja taimia. Näin vältetään se, että istuttajien pitäisi jatkuvasti nousta penkistä, ja etsiä uudet jalansijat. Tämä

puolestaan vähentää penkissä olevan mulla painumista, ja takaa kausikasveille hyvän kasvualustan.

Kausikasvien istuttaminen aloitetaan penkin keskeltä, ja edetään sieltä systemaattisesti kohti reunoja. Taimet istutetaan oikeaan istutuskorkeuteen sekä käytetään niille suositeltuja istutusvälejä. Jotta penkistä tulee mahdollisimman edustava, istutetaan kasvit niin, että niiden paras ja hyväkuntoisin puoli suuntautuu katselusuuntaa kohden. On myös tärkeä muistaa, että kasvi peitellään varoen multa, eikä paineta voimalla istutuskuoppaan. Istuttamisen edetessä kohti reunoja korjataan samalla kaikki painaumet jo istutetusta osiosta. Lisäksi tarkkaillaan jatkuvasti, että istutusryhmästä tulee symmetrinen jokaisesta suunnasta katsottuna.



Kuva 49. Kulosaaren kartano: Taimien istuttaminen aloitetaan keskeltä.



Kuva 50. Kulosaaren kartano: Istutustyön päätteeksi nurmikko penkin ympärillä haravoidaan siistiksi.

Istutusryhmän valmistuttua kasvit kastellaan runsaalla vedellä. Tämän lisäksi kausikasvipenkin mullos viimeistellään niin, ettei siinä ole irronneita lehtiä tai muuta roskaa. Lopuksi penkin ympärysnurmikko haravoidaan siistiksi.

LANNOITUKSET

Kausikasvipenkejä ei lannoiteta, vaan lannoitteena toimii niiden kasvualustana

oleva kompostimulta. Poikkeuksena ovat kuitenkin rungolliset verenpisararuukut, joiden kasvualusta sisältää sekä lannoitetta että hyönteismyrkkyä. Lisäksi kausikasviruukuille Herttoniemessä ja Tullisaaressa annetaan myös puutarhan täyslannosta.

TUKEMISTYÖT

Osa kausikasveista vaatii tukemista erityisesti loppukesästä. Lattaraudan yli kaatuvat kasvit on syytä tarpeen mukaan tukea, tai vaihtoehtoisesti lajista riippuen korjata tilanne leikkaamalla. Kasvit tuetaan kasvin koosta riippuen bambukepeillä tai bambukeppien ja tervanauhan avulla. Tuetut kasvit tuovat penkille heti huomattavasti ryhdikkäämmän ulkomuodon.

KASTELUT

Kausikasvit kastellaan viikoittain leikkaus- ja siistimistöiden yhteydessä. Kastelun tarve todetaan joka kerralla kuitenkin erikseen, ja esimerkiksi erittäin sateisella viikolla ei kesäkukkia tarvitse kastella.

Kastelut suoritetaan heti aamusta, ja vesi annetaan kasvin juurelle, ei lehdille. Vettä annetaan joka kastelukerta niin runsaasti, että kaikki vesi imeytyy juuristoon. Lisäksi vettä tulee antaa tasaisesti ympäri penkkiä, ettei kastelusta synny valumajälkiä. Jos kuitenkin jälkiä syntyy, tulee ne lopuksi korjata huolellisesti. Jos kausikasvien kastelu suoritetaan letkulla, tulee letku kastelutyön jälkeen kääriä omalle paikalleen (joko nurmikolle tai laatikkoon) tarpeeksi suurelle kerälle. Tällä ehkäistään osaltaan letkuun syntyviä



Kuva 51. Kulosaaren kartano: Reunuskasvien päälle kaatuvat daaliat vaativat tukemista.

murtumia. Lisäksi nurmella säilytettävän letkukerän paikkaa tulee joka kerta hieman siirtää, jotta nurmeen ei synny letkusta painaumuksia.

RIKKAKASVIEN TORJUNTATYÖT

Rikkakasvit poistetaan kausikasvipenkeistä viikoittain muiden hoitotöiden yhteydessä. Rikkakasvien torjunnassa ei käytetä torjunta-aineita, vaan kasvit poistetaan penkeistä mekaanisesti käsin.

LEIKKAUS- JA SIISTIMISTYÖT

Kausikasvipenkien leikkaus- ja siistimistyöt hoidetaan perusteellisesti viikoittain. Hoitotöissä onkin hieman ennakoitava ja mietittävä, että penkki näyttää hyvältä koko sen aikavälin, kun seuraava hoitokerta taas koittaa. Esimerkiksi kukkien nypimisessä jo kukintansa päättäneiden



Kuva 52. Strömsin kartano: Lattaraudoin ympäröity kausikasvipenkin reunanurmi leikataan ruohosaksilla.

niin sanotusti ”aukkoa”. Edellä kuvattu tilanne voi syntyä, jos ränsistyneitä kukintoja on paikallisesti yhtenäinen suurempi ryhmä hyväkuntoisten kukintojen ympärillä, ja kyseisestä ryhmästä poistetaan jokainen ränsistynyt kukinto.

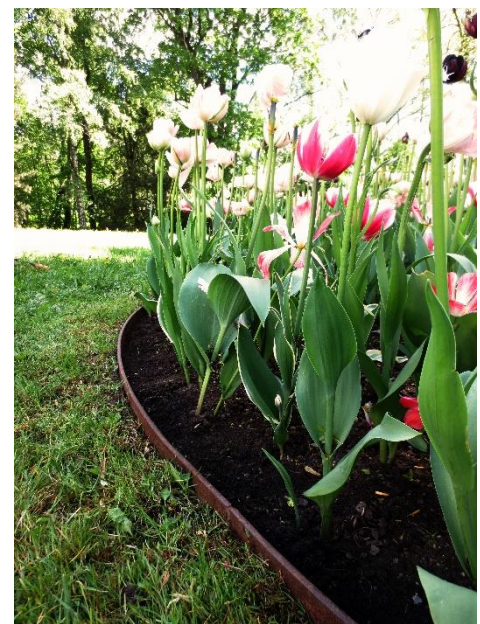
Lopuksi lattaraudoin ympäröidyistä kausikasvipenkeistä lattaraudan reunanurmi viimeistellään ruohosaksilla, ja syntynyt leikkuujäte haravoidaan. Lisäksi kukkien nypinnästä mahdollisesti aiheutuneet painaumat kengistä peitetään, ja mullos viimeistellään niin, ettei sen pinnalla ole lainkaan kasvijätettä.

Kausikasvipenkien lisäksi kartanopuistoissa on kesäkukkia istutettuna myös isoihin kukkaruukkuihin. Näiden istutusten

kukintojen lisäksi on syytä poistaa myös ne kukinnot, jotka todennäköisesti ränsistyvät muutaman päivän kuluessa. Kukkia nypittäessä on muistettava, että kasvista poistetaan koko kukkavarsi, ei pelkkää ränsistynyttä kukintoa.

Ränsistyneiden kukintojen lisäksi penkeistä poistetaan kellastuneet tai muuten vioittuneet lehdet, kukinnoista varisseet terälehdet (sekä maasta että kasvien lehdistä) ja reunuskasvien osat, jotka ylittävät lattaraudan penkin rajojen ulkopuolelle. Lisäksi jokainen kasvilajiosio pyritään pitämään suunnilleen yhtä korkeana, jotta penkin yleisilme säilyy harmonisena.

Hoitotöitä tehtäessä on mietittävä jatkuvasti penkkiä kokonaisuutena. Esimerkiksi Stansvikin kausikasvipenkistä ränsistyneitä punaisen salvian kukintoja poistettaessa on varottava, ettei kasviryhmään synny



Kuva 53. Strömsin kartano: Leikkuujäte haravoidaan pois, ja penkin mullokselta poistetaan siinä esiintyvät roskat.

hoidossa pätee samat säännöt kuin kausikasvipenkkien hoidossakin. Jos ruukkujen koko sallii, pitää niitä käännellä tarpeen vaatiessa niin, että istutusryhmän paras puoli näkyy aina edustavimmin ohikulkijaan päin. Lisäksi ruukku ei saa olla horisontaalisessa suunnassa vinossa, vaan sen asento on korjattava tarvittaessa lisäämällä kivituhkaa hieman ruukun jommallekummalle sivulle. Lopuksi ruukkujen ympäristö haravoidaan siistiksi kaikesta roskasta, jotta lopputuloksesta tulee viimeistelty.

Kaiken kaikkiaan kausikasvien hoidossa on niin runsaasti pelkkiä lajikohtaisia hoito-ohjeita, joita on melko tarpeetonta alkaa erikseen luettelemaan. Yllä on kuitenkin pyritty kuvaamaan yleiset hoito-ohjeet, joita voi soveltaa yleisesti kaikkien kausikasvien hoidossa.

TULPPAANIEN SIPULEIDEN KUIVATUS

Kun keväisten tulppaanien kaunis kukinta on lakannut ilahduttamasta puistonkäyttäjiä, on tulppaanien aika väistyä kausikasvipenkeistä. Kasvit nostetaan penkistä niin, että mukaan tulee sipulin lisäksi kukkavarsi, jotta varressa olevat ravinteet siirtyvät kuivatuksessa sipuliin. Kun kasvi on kuivunut asianmukaisesti, leikataan varsi pois. Kuivatut sipulit säilytetään kesän ajan ilmavissa muovilaatikoissa varastossa sellaisessa paikassa, johon hiirillä ei ole mahdollisuutta päästä.

8999 KANIT

Osa Itä-Helsingin kartanopuistojen pensaista ja puista on valitettavasti citykanien sekä paikoitellen myös jänisten suurta herkkua. Tämän takia kaniverkkojen asennus syksyisin ja uusien istutusten



Kuva 54. Ylistalo: Kaniverkko suljetaan metallisinkilöillä ja kiinnitetään harjateräkseen nippusiteellä.

yhteydessä on joidenkin kasvien kohdalla välttämätöntä. Syksyllä kaniverkoin suojattavat tärkeät pensaat on sovittu tilaajan kanssa erikseen. Kevään koittaessa näiltä kyseisiltä pensailta voidaan taas poistaa verkot.

Kaniverkot asennetaan talveksi esimerkiksi Herttoniemen barokkipuiston historiallisille syreenipensaille. Ilman verkkoja citykanit voisivat aiheuttaa pensaille talven aikana mittavia vahinkoja, jolloin pensaiden palauttaminen olisi lähes mahdotonta niiden historiallisen kannan vuoksi. Kulosaarella nuoret ruusut suojataan puolestaan pääasiassa jänisten varalta. Jänisten syömät pensaat saattavat taantua pahasti, ja näin ollen myös niiden kukkiminen vaarantua. Erityisesti pensaat, jotka kukkivat toisen vuoden versoilla, on hyvin tärkeä suojata.

VERKKOJEN ASENNUKSET JA POISTOT

Asennustyössä verkko kierretään kyseessä olevan kasvin ympärille, ja suljetaan saumakohdasta parilla metallisinkilöllä. Metallisinkilöiden kiinnitys vaatii

onnistuaakseen asianmukaiset pihdit. Kun verkko on suljettu metallisinkilöillä, suuri harjateräs asennetaan samaan linjaan verkon kiinnityssauman kanssa. Harjateräs hakataan maahan kiinni pienellä lekalla, jolloin se pitää verkon paikallaan. Harjateräs tulee lisäksi kiinnittää verkkoon kahden nippusiteen avulla. Toinen nippusiteistä sijoitetaan verkon yläreunasta katsoen nippusiteen pituuden verran alaspäin. Jäljelle jäävän nippusiteen paikka on vastaavasti alareunasta katsoen nippusiteen pituuden verran ylöspäin. Kun nippuside on paikallaan, leikataan kiristyksestä jäänyt ylimääräinen siteen osa pois.

Jos kaniverkko tulee puun ympärille, asennetaan harjateräksiä kaksi kappaletta toisiaan vastapäätä. Pensasryhmää aidattaessa harjateräksiä asennetaan tarvittava määrä ryhmän koosta riippuen. On myös joitain pensasryhmiä, joita ympäröi maahan kiinnitetty kaniverkkokaistale eli maaverkko. Tällöin ryhmän ympärille asennettava kaniverkko tulee kiinnittää sinkilöillä myös maaverkkoon.

Keväisin verkkoja poistettaessa nippusiteet ja sinkilät irrotetaan leikkuupihdeillä. Nippusiteet voi käytännössä leikata pihdeillä poikki, mutta sinkilät pitää ikään kuin vääntää auki. Jotta kaniverkko saadaan pois, pitää myös verkkoa paikallaan pitävät harjateräkset vetää maasta irti. Kasvia tai kasviryhmää mahdollisesti ympäröivä maaverkko jätetään verkon poiston yhteydessä paikalleen. Kun verkko on saatu irti, rullataan se kahden työntekijän voimin kasaan. Tällöin toisen työntekijöistä on helppo sulkea verkko parilla metallisinkilällä, kun työpari pitää verkkoa paikallaan. Lopuksi verkkoon kiinnitetään ilmastointiteipin palanen, johon kirjoitetaan kohde, josta verkko on poistettu. Näin verkkojen asennus jälleen syksyllä helpottuu, kun tiedetään heti, mihin kohteeseen kyseinen verkko kuuluu.

VIERASLAJIT

Itä-Helsingin kartanopuistoissa vaalitaan perinteisen kasvillisuuden säilymistä, joten on erittäin tärkeää poistaa löydetty vieraslajit saman tien, ja ehkäistä näin niiden leviäminen. Kartanopuistoista hävitettäviin vieraslajeihin lukeutuvat muun muassa lupiini, jättiputki ja jättitatar. Jos kyseiset kasvit kerätään kohteesta jätessäkeihin, säkit on solmittava ja hävitettävä sekajätteenä. Säkin sisältö on puutarhajätteeksi kelpaamatonta, koska vieraslajit voisivat levitä jätteestä tehtävän kompostimullan välityksellä.



Kuva 55. Kulosaaren kartano: Jättitatar poistetaan kyseisellä esiintymällä mahdollisimman hyvin juurineen.

Kulosaaren kartanon ajoväylän varrella sijaitsee kaksi jättitatarien pääesiintymää, joilla koitetaan toisistaan poikkeavia tatarien poistotekniikoita. Toista esiintymää torjutaan viikatteella niittäen, kun taas toisella alueella tatarit poistetaan mahdollisimman hyvin juurineen. Syntynyt kasvijäte hävitetään sekajätteenä.

Lupiineita tavataan muun muassa Uussillanpuistossa, josta kyseiset vieraslajit poistetaan heti niiden ilmaannuttua. Lupiinit on ensisijaisen tärkeää poistaa ennen kuin ne pääsevät kukkimaan. Kasvit pyritään repimään juurineen, ja hävitetään niin ikään sekajätteenä.

Jättiputkea puolestaan on tavattu Porvarinlahden arvoniityllä, jolla kasvi puskee maasta aina samasta kohdasta. Kyseistä vieraslajia torjutaan sen haitallisuuden takia kasvinsuojeluaineella. Jättiputken esiintymistä porvarinlahdella tulee tarkkailla säännöllisesti, ja ryhtyä välittömästi torjuntatoimenpiteisiin mikäli kasvista tehdään havainto.